

24 ноябрь 2017 ел

№ 50

Сеже авыл жирлеге Советы

КАРАРЫ

«Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләренә раслау турында

“Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясы нигезендә, тулаем “Сеже авыл жирлеге” муниципаль берәмлеге территориясендә төзекләндерү объектларын чиста һәм тәртиптә тотуга бердәй таләпләр билгеләү максатларында Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Сеже авыл жирлеге советы:

1. «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә кушымтада бирелгән төзекләндерү кагыйдәләрен расларга.

2. «Яңа Салское авыл жирлеге» муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында» 2014 елның 08 апрелдәгә 51 номерлы Сеже авыл жирлеге Советы карарын (2014 елның 10 июлдәгә 59 номерлы үзгәрешләр белән) үз көчен югалткан дип санарга.

3. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге уставында билгеләнгән тәртип нигезендә Татарстан Республикасының хокукий мәгълүматның рәсми порталында һәм махсус мәгълүмат стендларында әлеге карарны бастырып чыгарырга.

4. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көннән үз көченә керә.

5. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну үз өстемдә калдырам.

Сеже авыл жирлеге башлыгы

Гибадуллина Г.М.

«Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлеген төзеклөндөрү кагыйдэләре

I. Гомуми нигезләмәләр

1. “Сеже авыл жирлегенә” муниципаль берәмлеген төзеклөндөрү кагыйдэләре (алга таба - Кагыйдэләр) “Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законны, әйләнә-тирә мохитне саклау турындагы федераль кануннар, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге, Россия Федерациясенә, Татарстан Республикасының һәм муниципаль норматив хокукый актлар нигезендә эшләнә.

2. Әлеге Кагыйдэләр барлык физик һәм юридик затларның оештыру-хокукый рәвешләренә бәйсез рәвештә үтәвә мәжбүри.

3. Әлеге Кагыйдэләр «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә бөтен территориясендә гамәлдә һәм таләпләр билгели:

1) биналарны (торак йортларны да кертеп) карап тоту, алар урнашкан корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тиешле биналарның һәм корылмаларның тышкы күренешенә карата;

2) төзеклөндөрү эшләре исемлегенә һәм аларны үтәү ешлығына;

3) «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзеклөндөрүне оештыру (урамнарны яктыртуны, территорияне яшелләндерүне, урамнар исемнәре һәм йортларның номерлары булган күрсәткечләр урнаштыруны, кече архитектура формаларын урнаштыруны һәм тотуны да кертеп).

4. Территорияләренә төзеклөндөрү элементларын проектлау һәм урнаштыру шәһәр төзелеш һәм жир законнары, махсус нормалар һәм кагыйдэләр, дәүләт стандартлары, «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә Генераль планы, «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдэләре, «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенә проект документациясе, билгеләнгән тәртиптә расланган проект документациясе нигезендә гамәлгә ашырыла.

5. Әлеге Кагыйдэләр «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын жыюны, алып китүне, транспортровкалауны, утильләштерүне һәм эшкәртүне оештыру буенча мөнәсәбәтләренә жайга салмый.

Төп төшенчәләр

6. Әлеге Кагыйдэләренә гамәлгә ашыру максатларында түбәндәгә төшенчәләр кулланыла:

жирле әһәмияттәге автомобиль юлы - транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән һәм автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә һәм аларда урнашкан яисә алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл өслеге һәм шуңа охшаш элементлар) һәм аның технологик өлеше булган юл корылмаларын - саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын, житештерү объектларын, автомобиль юлларын төзеклөндөрү элементларын үз эченә алган транспорт инфраструктурасы объекты;

фасадның архитектура үзгәрткеләре - бинаның фасадның, шәһәр төзелеш мохитенә конструктив һәм эстетик сыйфатларын чагылдыра торган аермалы характеристикалары (стиль һәм композицион бөтенлек, ритм, ярашлылык һәм пропорциональ булу, визуаль кабул итү, ачык һәм ябык киңлекләр балансы);

фонсыз конструкцияләр - тышкы мәгълүмат чараларын эзерләү ысулы, корылма аерым хәрәфләрдән, билгеләрдән, билгеләрдән, декоратив элементлардан тора;

территорияне төзеклөндөрү - территорияне карап тоту буенча чаралар комплексы, шулай ук гражданның яшәү шартларының уңайлылыгын тәмин итүгә һәм арттыруга, территориянең санитария һәм эстетик торышын яхшыртуга юнәлдерелгән территорияләренә төзеклөндөрү элементларын проектлау

һәм урнаштыру;

вертикаль яшеллөндөрү - биналарның фасад өслекләрен һәм корылмаларны, шул исәптән балконнарны, көймәләрне, галереяларны, терәк стеналарын һ.б. куллануны, аларда стационар һәм мобиль яшел утыртмаларны урнаштыру өчен;

витрина - фасадның бер өлөшен биләп торучы тоташ пыялалау рәвешендәге проем (тәрәзә, витраж);

барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектур йөзө - жирлекнең тышкы образын формалаштыручы биналар һәм территорияләр фасадларының архитектур-сәнгать һәм шәһәр төзелеше үзенчәлекләре;

яктыртуның тышкы ысулы - мәгълүмати конструкцияне яктырту ысулы, ул вакытта мәгълүмат кыры аңа юнәлтелгән утның еракта урнаштырылган чыганагы белән яктыртыла;

квартал өчендәге (жирле) юл - магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына таба транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

төзеклөндөрүне торгызу - юлларның, хужалык проездының, тротуарның бөтен кинлегенә сыйфатлы асфальт түшәмәне торгызуны, бордюр ташын кире урнаштыруны, туфракның ундырышлы катламын торгызу, газ үләннәре чәчелү һәм бозылган яшел утыртмалар утырту тырмасы астына газлар ремонтлауны, реклама конструкцияләрен һәм төзеклөндөрүнең башка элементларын торгызуны үз эченә алган эшләр комплексы;

газон - махсус сайлап алынган үләннәр орлыклары чәчелә торган, ул утырту өчен фон, парк корылмалары һәм ландшафт композициясенә мөстәкыйль элементы булып тора, шулай ук табигый үлән капламы;

жирлек территориясе - муниципаль берәмлек чикләре чикләрендә территория;

мәгълүматны тапшыруның динамик ысулы - мәгълүматны электрон чыганақлардан файдаланып тапшыру ысулы һәм мәгълүматны алмаштыруны күздә тоткан табло;

йорт биләмәсе - ишегалды корылмалары булган индивидуаль торак йорт һәм әлеге йорт урнашкан жир кишәрлеге;

ишегалды корылмалары - жир кишәрлегендә урнашкан вакытлы ярдәмче корылмалар (базлар, күгәрченнәр, сарайлар һ.б.);

йорт билгеләре - аншлаг (урам, майдан, проспект атамаларын күрсәтүче), номер билгесе (йорт һәм корпус номерын күрсәтүче), подъезд һәм фатирлар номерын күрсәтүче, инвалидлар өчен объекттан файдалану мөмкинлеген тәэмин итүче халыкара символ, байрақлар, истәлекле такталар, полигонометрик билге, янғын сүндөрү гидранты күрсәткече, грунт геодезик билгеләр күрсәткече, магистраль һәм су үткәргеч чөлтәр камералары, жирлек канализациясе күрсәткече, жир асты газүткәргече корылмалары күрсәткече;

бина - автоном рәвештә яшәргә, реконструкцияләнергә һәм эксплуатацияләнергә мөмкин булган бердәм күләм төзелеш системасын (төзелешкә бер рөхсәт нигезендә төзелгән) тәшкил итүче капитал төзелеш объекты;

яшел утыртмалар - табигый һәм ясалма килеп чыккан агач-куаклык һәм үләнчел үсемлекләре жыелмасы (паркларны, урманнарны, махсус сакланылучы табигать территорияләрен, бульварларны, скверларны, бакчаларны, бакчаларны, газоннарны, чәчәклекләрне, шулай ук аерым торучы агачларны һәм куакларны да кертеп);

жир кишәрлеге - Жир өслегенәң характеристикалары булган, аны индивидуаль билгеле бер әйбер сыйфатында билгеләргә мөмкинлек бирә торган өлөш;

жир эшләре - жирлек территориясенәң камилләштерелгән яисә грунт катламын бозуга яисә юлларның һәм тротуарларның камилләштерелгән катламын төзүгә (укладка) бәйле эшләр;

инженерлык коммуникацияләре - инженерлык-техник тәэмин итү чөлтәрләре: суүткәргеч, канализация, жылыту, торбаүткәргеч, электр тапшыру линияләре, элемент һәм жирлек территориясендә гамәлдә булган йә салына торган башка инженерлык корылмалары;

яңгырлы канализация (яңгыр сулары) - өске (яңгыр сулары, таллар), су юу һәм дренаж суларын транспортировкалау өчен билгеләнгән технологик яктан бәйле инженерлык корылмалары (улақлар, яңгыр сулары, лотоклар һәм торбалар) комплексы;

жемелдәүче яктылык - яктылык агымы характеристикаларын (төс, яктылык, керешү чираты һ.б.) алмаштыруны күздә тотан торган яктылык-одинамик нәтижә;

тышкы яктырту - жирлекнең караңгы вакытында магистральләр, урамнар, майданнар, парклар, скверлар, бульварлар, ишегаллары һәм жәяүлеләр өчен билгеләнгән элементлар жыелмасы;

килеп туган төзелешнең тышкы архитектур йөзө бозу - урнаштыруга рөхсәт ителә торган һәм рөхсәт ителми торган тышкы мәгълүмат урнаштыру чараларының тибына һәм төренә карата таләпләрне, шул исәптән, жирлек барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектур йөзө саклау кирәклеген исәпкә алып, әлеге Кагыйдәләр билгеләгән таләпләрне үтәмәү;

рөхсәтсез (санкцияланмәгән) чүплек - үз белдеге белән (рөхсәт ителмәгән) ташландыру (урнаштыру) яисә каты көнкүреш, эре габаритлы, төзелеш калдыкларын, юридик яисә физик затлар эшчәнлеге барышында барлыкка килгән башка чүп-чарны, 50 кв.м дан артык майданда һәм 30 куб метрдан артык күләмдәге складлау;

стационар булмаган сәүдә объекты - инженерлык-техник тәмин итү чөлтәрләренә тоташтыру (технологик тоташтыру) булуга яисә булмавына карамастан, жир кишәрлегенә нык бәйле булмаган вакытлыча корылган яисә вакытлыча конструкциядән гыйбарәт сәүдә объекты;

яшелләндерү - үсемлек компонентларын актив кулланып муниципаль берәмлек тирәлеген формалаштыруны тәмин итә торган территорияне төзекләндерү һәм ландшафт оешмасы элементы, шулай ук инженерлык эзерлегенә төрлө төрләре буенча эшләр үткәргә (вертикаль планлаштыру, терраслау, кронирование һ.б.) бәйле комплекслы процесс һәм яшелләндерелгән территорияләргә төзекләндерү: турыдан-туры агач утырту, шул исәптән эре үлчәмнәр, куаклыклар, үләнчел газлар, чәчәклекләр, альпинарийлар һәм рокарилар булдыру, махсулаштырылган бакчалар төзү һ.б.лар төзү белән бәйле комплекслы процесс;

гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - гомуми файдаланудагы территорияләрдә урнашкан скверлар, парклар, бакчалар һәм бульварлар;

чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләргә яшелләндерелгән территорияләре;

махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр - санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

махсус сакланылучы табигать территорияләре - табигать комплекслары һәм аеруча табигатьне саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм савыктыру эһәмиятенә ия булган, жирле үзидарә органнары карарлары тарафыннан тулысынча яисә өлешчә хужалык файдалануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән жир, су өслеге һәм алар өстендәге һава кичлегә участоклары;

жәмәгать транспортының көтүен туктату - жәмәгать транспортын туктату, пассажирлар утырту һәм төшерү зонасына һәм жәмәгать транспортында пассажирлар көтеп тору зонасына ия махсус жиһазландырылган майданчык;

пиялаланган фасад - фасадның бөтен яссылыгын яисә аның шактый өлешен алып тора торган тоташ пияладан эшләнгән фасад;

яктыртуның ачык ысулы - яктылык чыганагының аны тарату өчен каршылыклары булмаган мәгълүмати конструкцияне яктырту ысулы;

жирлек панорамасы - жирлек территориясенә ачык пространстводан (яр буге, майданы, су объектлары акваториясе, күренеш һәм күзәтү майданчыклары) кабул ителә торган, жирлек характеристикаларын һәм силуэтын ача торган фрагменты;

жәяүлеләр өчен зоналар - транзит хәрәкәт итү максатларында халык хәрәкәте үткәрелә торган һәм билгеле бер характеристикаларга ия булган жирлек территорияләре участоклары, алар урамнан тыш һәм жир өсте жәмәгать транспорты тукталышлары булу, хезмәт күрсәтү объектларының, тарих һәм мәдәният ядкарларынең, рекреацияләргә югары концентрациясе һ.б. Жәяүле зоналар эспландларда, жәяүлеләр урамнарында, торақ пункт майданнарының жәяүле частыларында формалашырга мөмкин;

йорт алды территориясе - яшелләндерү һәм төзекләндерү элементлары булган күпфатирлы йорт урнашкан жир кишәрлеге, әлеге йортка хезмәт күрсәтү, эксплуатацияләү һәм төзекләндерү өчен билгеләнгән һәм күрсәтелгән жир кишәрлегендә урнашкан башка объектлар;

якындагы территория - бина, корылма, койма, төзелеш майданчыгы, сәүдә, реклама объектлары чигенә турыдан-туры тоташа торган территория, бирелгән жир кишәрлеге чикләренә, шулай ук милектәге, файдаланудагы (биләүдәге) башка объектларга;

продуктив хайваннар һәм кошлар - алар сөтне, йонны, йомырканы һәм башкаларны алу өчен күп тапкырлар яисә даими кулланыла торган хайваннар һәм кошлар;

тышкы мәгълүмат чараларын (паспортны) урнаштыру проекты - Башкарма комитет карары белән расланган, ул төзекләндерү элементның тышкы күренешен һәм төгәл урынын, ә атап әйткәндә тышкы мәгълүмат чараларын билгели торган һәм аны идентификацияләү өчен кирәкле башка белешмәләргә үз эченә алган билгеләнгән рәвештәге документ;

территорияне санитар чистарту - аерым территориядән жыю, каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны алып китү һәм утильләштерү (зарарсызландыру);

яктылык тартмасы - тышкы мәгълүмат чараларын эзерләү ысулы, корылма эчке яктыртылган бер күләмнән яисә күләмле элементлардан гыйбарәт;

авыл хужалыгы хайваннары - терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясен, терлекләргә житештерү өчен кулланыла торган хайваннар, кыйммәтле мехлы жәнлекләр, куяннар, умарталар һәм башкалар;

махсулаштырылган оешмалар - төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә жирлек территориясен төзекләндерү өлкәсендәге эшчәнлекнең махсус төрләрөн гамәлгә ашыручы төрле оештыру-хокукий рәвештәге юридик затлар;

территорияләрне тоту - жир кишәрлегендә урнашкан биналарны, корылмаларны, кече архитектура формаларын, коймаларны, төзелеш мәйданчыкларын, яшел утыртмаларны, жир асты инженерлык коммуникацияләрән һәм аларның конструктив элементларын, транспорт инфраструктурасы объектларын үз вакытында ремонтлау һәм фасадларын карап тотуга бәйле чаралар комплексы;

жирле эһәмияттәге юлларны тоту - юлларның, юл корылмаларының, юлларны комплекслы төзекләндерү элементларының транспорт-эксплуатация торышын тәмин итә торган эшләр комплексы;

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы (вывеска) - оешма урнашкан урында һәм (яисә) турыдан-туры товарны реализацияләү урынында урнашкан һәм (яисә) турыдан-туры товарны реализацияләү урынында урнаштырылган мәгълүмати конструкция булган территорияне төзекләндерү элементы, күрсәтелгән мәгълүмат "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә мәжбүри булган мәгълүматны кулланучыларга житкерү өчен биналарны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында хезмәтләр күрсәтү, ә атап әйткәндә, оешманың фирма исеме (исеме) һәм аның эш режимы турындагы мәгълүматны, шулай ук законны үз көченә урнаштыру мәжбүриле булган яисә эшлекле әйләнеш гадәте аркасында урнашкан һәм реклама белән бәйле максатларны эзәрлекләми торган мәгълүматны. "Тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы" һәм "тышкы мәгълүмат чарасы" төшенчәсе тиңдәш;

махсус жирлек эһәмиятендәге территорияләр - жирлек территориясенә эһәге Кагыйдәләрдә урнашкан төзелешнең тышкы архитектур йөзен саклап калу максатларында урнаштыруга рөхсәт ителә һәм рөхсәт ителми торган тышкы мәгълүмат урнаштыру типлары һәм төрләре билгеләнә торган, шул исәптән мондый конструкцияләргә таләпләр билгеләнә торган махсус статус һәм (яисә) югары мәдәни-рекреацион һәм социаль кыйммәткә ия булган өләше;

территорияләрне жыештыру - житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чарны, карны махсус билгеләнгән урыннарға жыюга, алып китүгә бәйле эшчәнлек төре, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлдерелгән башка чаралар;

урамнар һәм гомумпоселок юллары - гомуми кулланылыштагы территорияләр, аларның жирлек мохите эстетикасына югары таләпләр куелган;

вәкаләтле орган - үз компетенциясе чикләрендә жирлек территориясен оештыруны, координацияләүне һәм төзекләндерүне гамәлгә ашыручы башкарма комитет;

фасад - бинаның тышкы ягы (төп, ян, ишегалды);

фон конструкцияләре - хәрәфләр, билгеләр һәм декоратив элементлар фон өсләгендә урнашкан тышкы мәгълүмат чараларын эзерләү ысулы;

фриз - фасадның декоратив әйләнә торган элементы яки горизонталь полоса рәвешендәге козырек;

фронтон - бинаның фасадының соңгы кат тәрәзәләренә югарыгы билгеләреннән яисә чыгыш ясаучы элементлардан фасадның өске ноктасына кадәр үлчәнгән түбәдән югарырак күтәрелүче йомгаклау өләше;

территорияне төзекләндерү элементлары - төзекләндерүнең состав өләше буларак кулланыла торган декоратив, техник, планлаштыру, конструктив жайланмалар, үсемлек компонентлары, жиһазларның һәм бизәлешнең төрле төрләре, кече архитектура формалары, стационар булмаган объектлар, тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары.

II. Территорияләрне төзекләндерүгә, карап тотуны һәм жыештыруны оештыруга гомуми таләпләр

7. Жирлекнең бөтен территориясе һәм анда урнашкан барлык биналар (торак йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзекләндерелергә, эчтәлеккә һәм жыештырылырга тиеш.

8. Гомуми файдаланудагы территорияләрне, шул исәптән урамнар, машина юллары, жирле эһәмияттәге автомобиль юллары, яр буйлары, скверлар, пляжлар, башка объектлар биләгән жир кишәрлекләрен карап тотуны һәм жыештыруны оештыру вәкаләтле органнарны үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыра.

9. Жирле эһәмияттәге автомобиль юлларын тоту һәм жыештыру махсулаштырылган оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла

9.1. Жирлек территориясендә узучы тимер юл юллары эһәге корылмаларны файдаланучы оешмалар көче белән тәмин ителә.

10. Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын тоту һәм карау түбәндәгеләрне гамәлгә ашыра:

1) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә - жир кишәрлегенә миләкчеләре яисә башка хокук ияләре;

2) гомуми файдаланудагы яшеллэндерелгән территорияләр чикләрендә - муниципаль заказны урнаштыру нәтижеләре буенча әлеге эшләрне башкаруга конкурс откан вәкаләтле орган яисә махсулаштырылган оешма;

3) чиклэнгән файдаланудагы яшеллэндерелгән территорияләр (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгелэнгән урыннар чикләрендә (санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) - әлеге объектларның хужалары;

4) йорт яны территорияләре чикләрендә - күпфатирлы йортлардагы торак урыннар милекчеләре яисә идарәче оешмалар;

5) жир өсте коммуникацияләренең, шул исәптән электр челтәрләренең, яктырту челтәрләренең, радиолинияләренең сак зоналарында күрсәтелгән коммуникацияләр хужалары;

6) жир асты коммуникацияләренең сак зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса) - күрсәтелгән коммуникацияләр хужалары.

11. Урамнардан һәм юллардан грунт һәм жир өсте суларын чыгару өчен билгелэнгән кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын жыю һәм чистарту, су сиптерү коллекторларын һәм яңгыр суларын агызу коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

12. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм тоту тәртибе гамәлдәге законнар, санитария кагыйдәләре һәм нормалары нигезендә билгеләнә.

Санитария һәм туалетларның техник торышы өчен жаваплылыкны аларның милекчеләре, хужалары, арендаторлары яки махсулаштырылган оешмалар китерә, аларга хезмәт күрсәтә.

13. Төзекләндерү эшләрен башкару ешлыгы эшләрнең заказчысы тарафыннан объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәмин итүне исәпкә алып билгеләнә.

14. Жирлек территориясен тоту һәм жыештыру чикләре бирелгән жир кишәрлегенең чикләре (жир кишәрлеге билгелэнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән булса, биләмәдәге жир кишәрлегенең фактта урнашкан чиге буенча) нигезендә физик һәм юридик затлар тарафыннан билгеләнә.

15. Вәкаләтле орган жирлек территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне, билгелэнгән вәкаләтләр чикләрендә карап тоту һәм жыештыру эшләренең үтәлешен тикшереп тора.

III. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тышкы күренешенә, фасадларның һәм коймаларның, юлларның, индивидуаль торак йортларның, яңгыр канализациясе челтәрләренең, күзәтү һәм яңгыр сулары коеларының, су бүлөп чыгару корылмаларының, техник элемент чараларының, тышкы яктырту объектларының, кече архитектура рәвешләренең, стационар булмаган объектларның, төзелеш эшләрен житештерү урыннарының, күмү урыннарының тышкы кыяфәтенә, автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау урыннарына карата таләпләр. Жирлек территориясен бәйрәм белән бизәү

Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тоту буенча гомуми таләпләр

16. Күчәмсез милек объектларынан файдаланучы һәм (яисә) аны биләүче предприятиеләр, оешмалар, гражданныр, шул исәптән шәхси милек хокукында, биналарны, корылмаларны эксплуатацияләргә һәм аларны техник эксплуатацияләүнең билгелэнгән кагыйдәләре һәм нормалары нигезендә ремонтларга, биналарның, фасадларның, коймаларның төзеклеген, биналардагы вывескаларны, фатир номерлары, йорт номерлары күрсәткечләре күрсәткечләрен күзәтергә, аларны вакытында ремонтларга һәм буярга тиеш.

17. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен милекчеләре яисә башка хокук ияләре үзләре йә махсулаштырылган оешмаларны үз акчалары исәбеннән жәлеп итү юлы белән тоталар.

18. Алар урнашкан биналарның, корылмаларның һәм жир участокларының эчтәлегә алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен төзекләндерүне үз эченә ала:

биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;

2) жир кишәрлеген жыештыру һәм санитар-гигиена белән чистарту;

3) гражданныр, оешмалар һәм индивидуаль эшқуарлар эшчәнлегә нәтижәсендә барлыкка килә торган житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм алып китү;

Жир кишәрлегендә урнашкан яшеллэндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм тәрбияләү.

19. Биналарның, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешендәге, декоратив бизәлешле һәм инженерлык элементларына күренеп торган зыян күрергә тиеш түгел һәм тиешле эстетик халәттә ярдәм итәргә тиеш. Бинаның фасадын буяу фасадның гомуми мәйданының 1%тан артыграгын тәшкил итмәскә тиеш.

20. Законда һәм башка хокукый актларда билгелэнгән тәртиптә шушы максатлар өчен билгеләнмәгән жир кишәрлегендә төзелгән йә моңа тиешле рөхсәтләр алмыйча яисә шәһәр төзелеше һәм төзелеш нормаларын һәм кагыйдәләрен житди бозып төзелгән торак йортның, башка вакытлы төзелешнең һәм корылманың яисә башка күчәмсез мөлкәтнең үз белдеге белән төзелеше тыела.

Биналар, корылмаларның фасадларны карап тоту

21. Биналарның фасадлары, корылмалары эчтәлеге:

21.1. фасадларның, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырекларын, балкон һәм көймә коймаларын, түбәләрен һәм аерым баскычларны, төшү һәм баскычларны коймаларны, витриналарны, декоратив детальләрен һәм башка конструктив элементларны, һәм аларның төсен үз вакытында ремонтлауны һәм торгызуны һәм торгызуны;

21.2. Суүсемнәрнең, су торбаларының һәм сливларның төзек хәлдә булуын һәм аларның эчтәлеген тәэмин итү;

21.3. герметизация, жөйләрне сүтеп ябыштыру һәм тишеп чыгару;

21.4. керү урыннарын, тәрәзә төпләрен һәм ишегалларына керү урыннарын торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;

21.5. фасад өслекләрен, шул исәптән фасадларның элементларын, аларның торышына һәм эксплуатацияләү шартларына бәйлә рәвештә, вакытында чистарту һәм юдырту;

21.6. Тәрәзәләрен һәм витриналарны, вывескаларны һәм күрсәткечләрен вакытында юу;

21.7. язулардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук граффитидан чистарту.

22. Түләнергә тиешле биналарның, төзелмәләренң һәм корылмаларның фасадлары элементлары составына түбәндәгеләр керә:

1) приямкалар, подвалга керү урыннары һәм чүп-чар окамералары;

2) керү төркемнәре (баскычлар, мәйданчыклар, култыксалар, ишек өстендәге козыреклар, коймалар, ишекләр һ.б.);

3) цоколь һәм отмостка;

4) диварлар яссылыгында;

5) фасадларның чыгыш ясаучы элементлары (балконнар, көймәләр, эркерлар, карнизлар һ.б.);

6) түбәләр, шул исәптән рәшәткәләрен киртәләүче вентиляция һәм төтен торбаларын да кертеп, түбәгә чыгу һәм башкалар;

7) архитектура детальләре һәм облицовка (колонналар, пилястрлар, розеткалар, капительләр, фризалар, пояслар һ.б.);

8) чокырларны да кертеп, су үткәргеч торбалар;

9) парпетлы һәм тәрәзә коймалары, рәшәткәләр;

10) тәрәзә, балкон, билбау, цоколь, свеслар һ.б.ларның металл бизәлеше;

11) асылмалы металл конструкцияләр (эләм тотучылар, анкерлар, янгын баскычлары, вентиляция жиһазлары һ.б.);

12) панельләр һәм блоклар арасындагы горизонталь һәм вертикаль жөйләр (эре панельле һәм эре блоклы биналарның фасадлары);

13) пъяла, рамнар, балкон ишекләре;

14) биналарга якын урнашкан стационар коймалар.

23. Милекчеләр, биналарның, корылмаларның хокук ияләре, торак белән тәэмин ителгән биналар һәм тиешле вазыйфалар йөкләнгән башка затлар түбәндәгеләргә бурычлы:

23.1. Кирәк булганда, елга бер тапкырдан да ким түгел, фасадларны чистартып юарга,

23.2. кирәк булган саен, елга ике тапкыр, язын (жылыту системаларын сүндергәннән соң) һәм көзен (жылыту сезоны башланганчы), тәрәзәләр пъяласының эчке һәм тышкы өслеген, балкон һәм көймә ишекләрен, керү ишекләрен химик чаралар белән чистартырга һәм юарга;

23.3. Агымдагы ремонтны, шул исәптән фасадның төсен, фасадның факттагы торышын исәпкә алып, 5-6 ел эчендә даими рәвештә яңартып үткәрергә;

23.4. фасадның аерым элементларын (цоколь, күселәр, баскычлар, приямкалар, керү ишекләре, капка, цоколь тәрәзәләре, балконнар һәм көймәләр, су үткәргеч торбалар, тәрәзә төбәндәге отливлар, сызыкча ачышлар һәм башка конструктив элементлар) төзекләндерергә;

Ярдәм итүче ремонт кимендә өч елга бер тапкыр уздырылырга тиеш. Фасадларның конструктив элементлары һәм эшләнеше аларның нормаль тузган саен торгызылырга яисә кинәт зарарлану шартлары барлыкка килгәндә (аварияләр, стихияле бәла-казалар, янгын һ.б.) әлегә хәлләр туктатылганнан соң ике ай эчендә торгызылырга тиеш;

Чыгыш ясаучы конструкциялар жимерелү ихтималы булган очракта, 23.5 Сак-кисәтү чараларын (киртәләр, челтәрләр урнаштыру, элементның жимерелә торган өлөшөн демонтаж һ.б.) башкарырга;

23.6. Мондый вывеска эксплуатацияләнгән очракта (арендатор (субарендатор) һәм башка очрактарда тышкы мәгълүматны (вывеска) урнаштыру чарасын демонтажларга.

24. Фасадларны эксплуатацияләгәндә рөхсәт ителми:

24.1. биналарның һәм корылмаларның фасадлары стеналары өслегенә зарарлануы (пычрануы) : подтеклар, ефәк буяулар, ярыклар булу, штукатурка, тышлау жайланмалары өзөлү, кирпич кладкасының зарарлануы, тимер-бетон конструкцияләрнең саклану катламының өзөлүе һ.б.

24.2. панелара бәйләнешләрнең герметизациясен бозу;

24.3. штукатуркаларның, тышчаларның, фасадларның, биналарның яисә корылмаларның цоколь өлөшөнә жимереклеге (шартлавы, пычрануы), шул исәптән тәрәзә, керү урыннары конструкциясенә төзөксезлеге;

24.4. балконнар, лоджия, эркерлар, тамбурлар, карнизлар, козыреклар һ.б. биналарның фасадларның чыгыш торган элементлары зарарлану (пычрану);

24.5. балконнарның, парапетларның киртәләрен жимерү (юклығы, пычрануы);

24.6. бинаның фасадында һәм (яисә) түбәсендә флаглар, флаглар тоткыч корылмаларын, флагштоктарны вәкаләтле орган белән килештерелгән проект булмаса, урнаштыру һәм эксплуатацияләү;

24.7. фасадларның элементларын, түбәләрен, диварларын һәм корылмаларын (төтен йөрешләрен, вентиляцияне, телевидение һәм радионы күмәк кабул итү системалары антенналарын, үткәргечле радиоташпырулар челтәрләре стойкаларын, фронтоннарны, козырекларны, ишекләрен, тәрәзәләрен, парапетларны, янгынга каршы баскычларны, жир асты линияләрен һәм һава-кабельле кичүләрен беркетү сыйфатында файдалану;

24.8. тиешле рөхсәтән башка балконнар, лоджияләргә тышкы яктан керләр, келәмнәр, киём-салымнар элү, урамга чыга торган биналарның төп фасадларын төрле предметлар белән пычрату;

24.9. архитектур деталләрдә, декор элементларында, кыйммәтле архитектура бизәклә өслекләрдә тышкы кондиционерлар һәм антенналар урнаштыру, шулай ук архитектур өслекләрен зарарлауга китерә торган ныгытма;

24.10. фасадның гамәлдәге декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, керү төркемнән урнаштырганда яңа бизәк һәм реклама белән капларга;

24.11. Бинаның фасадында һәм (яисә) түбәсендә, паспортсыз тышкы мәгълүмат урнаштыру чаралары корылмаларында урнаштыру һәм эксплуатацияләү, гамәлгә кую такталарыннан, режим такталарыннан тыш, вәкаләтле орган белән килештерелгән;

24.12. Аларны алга таба афишалар, белдерүләр, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукцияне фасадларда, тәрәзәләрдә (шул исәптән тәрәзә уемының эчке ягында), биналарның, төзелешләрнең һәм корылмаларның пиялаланган ишегендә (шул исәптән ишекнең пияла өслегенә эчке ягында) куллану максатларында элү һәм ябыштыру;

24.13. әлеге биналар, корылмалар милекчеләренә, күпфатирлы йорттагы урыннар милекчеләренә ризалыгын алмыйча, биналар, корылмалар фасадына граффити ясау;

24.14. тышкы кондиционерларны исемлекләре Сеже авыл жирлегә башкарма комитетының муниципаль хокукый актлары белән расланган төп урамнарда һәм гомумшәһәр юлларында урнашкан биналарның төп һәм ян фасадларында урнаштыру.

25. Антенна-фидер жайланмаларын, радиожиһазлар кабул итә торган радиорелей станцияләрен, иярчен һәм эфир телевидениесе антенналарын урнаштыру рөхсәт ителми:

25.1. Төп фасадларда;

25.2. брандмауэрларда, ишегалды һәм ян фасадларда;

25.3. биналарның һәм корылмаларның (манараларның, куполарның) силуэт төгәлләүләрендә, парапетларда, түбә коймаларында, вентиляция торбаларында;

25.4. фасадның почмак өлөшөндә;

25.5. Балконнар, көймә коймаларында.

26. Тышкы күзәтү видеочаралары лапаслар, козыреклар, балконнар, эркерлар, архитектур деталләрдән азат булган фасад кишәрлекләрендә, декорларда, бизәлешнең кыйммәтле элементларында урнаштырыла.

Колонналарда, фронтоннарда, карнизларда, пилястраларда, порталларда, козырекларда, балконнар цокольләрендә тышкы күзәтү камераларын урнаштыру рөхсәт ителми.

27. Була:

27.1. керү юлларында мәгълүмати стендлар урнаштыру;

27.2. проект карары нигезендә биналар түбәсендә эфир телевидениесен коллектив кабул итү системалары антенналары һәм кабельләре урнаштыру.

Йорт билгеләре

28. Биналар, корылмалар йорт билгеләре белән жиһазланган булырга тиеш.

29. Аншлаглар һәм номер билгеләре чисталыкта һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аншлагларның һәм номер билгеләренең чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны карап тоту өчен җаваплы затлар җаваплы була;

30. Рөхсәт ителми:

30.1. чыгыш ясаучы вывескалар, консольләр, шулай ук аны кабул итүне кыенлаштыручы объектларның номерлы билгесе белән янәшә урнаштыру;

30.2. фасадның чыгыш ясаучы элементлары янында яисә фасадның заглобленный участкаларында, декор, кәрнизләр, капка элементларында номерлы билгеләр һәм күрсәткечләр урнаштыру;

30.3. аншлагларның билгеләнгән урыннан ирекле хәрәкәт итүе.

Түбәләр

31. Биналар, корылмалар түбәләре, су үткәрү системасы элементлары, төтен чыгару һәм вентиляция системалары төзек хәлдә булырга һәм теләсә нинди һава торышы шартларында йорт һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаска тиеш.

32. Кышын биналарның милекчеләре һәм башка хокук ияләре, шулай ук күпфатирлы йортлар белән идарә иткәндә идарәче оешмалар тарафыннан түбә кардан, наледи һәм сосулдан вакытында чистарту оештырылырга тиеш. Жәяүлеләр зонасына чыга торган якларда кар түбәсен чистарту участкалар киртәсе белән башкарылырга һәм барлык кирәкле чаралар кабул ителергә тиеш, бары тик тәүлекнең якты вакытында гына. Түбәнең калган скатларынан кар ташлау, шулай ук яссы түбәләр эчке ишегалды территорияләренә чыгарылырга тиеш. Йорттан жәяүлеләр юлына ташланган, жәмәгать транспортының көтү тукталышы, юлларның бер өлеше кар һәм кичекмәстән жыештырылырга тиеш.

33. Кар һәм наледи ташлаганда, суыткычлар салганда, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда агач һәм куакларның, электр белән тәэмин итүнең һава линияләренең, яктырту һәм элемтә, юл билгеләренең, юл билгеләренең, юл киртәләренең һәм жайланмаларының, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, декоратив бизәкләренең һәм биналарның инженерлык элементларының сакланышын тәэмин итә торган чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар зарарланган очракта, алар түбәне чистарткан һәм зарарланган очракта торгызылырга тиеш.

34. Биналарның, корылмаларның түбәләре су үткәргечләре булырга тиеш, алар жәяүлеләр һәм жәяүлеләр зоналарына агып төшә торган суның турыдан-туры эләгүенә юл куймый. Желоба, воронка, водостоклар аерылгысыз булырга һәм жыелган су күләменең үткәргүенә исәпләнергә тиеш. Юл кырыйларына жәяүлеләр зоналары булган биналар ягына чыга торган шоферлар жәяүлеләр юлыннан читкә китергә тиеш.

35. Рөхсәт ителми:

35.1. түбә өстендә түбә, түбә ябу өчен билгеләнгән предметларны (калаклар, скрепкалар, ломнар), төзелеш материалларын, ремонт калдыкларын, файдаланылмый торган механизмнарны һәм башка предметларны төзү;

35.2. Түбәдән су торбалары бүрәнәләренә боз, кар һәм чүп-чар агып төшә.

Жир кишәрлекләрен карап тоту

36. Жир кишәрлекләренең территорияләрен тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

36.1. көндәлек чүп-чардан, яфраклардан, кар һәм боздан (наледи);

36.2. юлларның, күперләренең, урамнарның, тротуарларның, юл йөрү юлларының, жәяүлеләр территорияләренең бозлавыкка каршы материалларын эшкәртү;

36.3. карны көрәү һәм себерү;

36.4. кар һәм боз чыгару (кар-боз берәмлекләре);

36.5. контейнер майданчыкларын, барлык төр калдыклар өчен контейнерлар, чүп савытлары, эскәмияләр, кече архитектура формаларын һәм башкаларны чиста һәм техник яктан төзек хәлдә тоту;

36.6. чүп-чар жыю камераларын, контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын

жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;

36.7. Яңгыр һәм кар суларын аерып алу;

36.8. каты көнкүреш, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм алып китү;

36.9. территорияләрендә тузан жыю һәм һаваның дымлануын киметү өчен полив;

36.10. яшел утыртмаларның сакланышын һәм аларны карауны тээмин итү;

36.11. коммуналь билгеләнештәге объектларны, инженерлык коммуникацияләрен (корылмаларын), юлларны, тимер юл юлларын, күперләрен, жәяүлеләр өчен кичүләрне төзөгәннән, реконструкцияләгәннән һәм ремонтлаганнан соң төзекләндерүнең бозылган элементларын торгызу, реставрацияләү, археологик һәм башка жир эшләрен башкару;

36.12. смотр һәм яңгыр суларын агызу коеларының (яңгыр суларын агызу канализациясе), гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләре нигезендә жир асты коммуникацияләре (корылмалары) коеларының эчтәлегә;

36.13. Жир кишәрлекләренен коймаларын тоту, шул исәптән жимерелгән (тикшерелгән, жимерелгән) биналарның, корылмаларның коймаларын урнаштыру һәм карап тоту, чит затлар территориясенә үтеп керү һәм (яисә) рөхсәтсез урыннарда калдыкларны урнаштыру мөмкинлеген юкка чыгаручы, шулай ук аларны пычрактан, кардан һәм мөгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартуны тээмин итү.

Юлларны карап тоту

37. Юллар эчтәлеген муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча әлегә эш төрләрен үткәргүгә конкурс откан махсус оешмалар башкара.

38. Юл территорияләрен карап тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге машина юлларын ремонтлау;

2) тротуарлардан (жәяүлеләр зоналары, сукмактар) һәм юлларның, ясалма юл корылмаларының пычрак, чүп-чар, кар һәм боз жыештыру;

3) юл өслекләрен юу һәм сиптерү;

4) газларны һәм яшел утыртмаларны карау;

5) жәмәгать һәм тимер юл транспортының тышкы яктырту терәкләрен һәм контакт челтәрен ремонтлау;

6) кече архитектура рәвешләрен ремонтлау һәм буяу;

7) ясалма юл корылмалары составына керә торган смотр һәм яңгыр сулары коеларын, уен канауларын һәм ачык лотокларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;

8) коймаларны, коймаларны, турникетларны, кече архитектура рәвешләрен ремонтлау, ремонтлау һәм ел саен буяу.

39. Юл капламаларын саклау максатларында түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

39.1. йөк ташу;

39.2. төяү-бушату эшләрен рельслар, бүрәнәләр, тимер балчыклар, торбалар, кирпеч, башка авыр предметлар урамнарында башкарганда һәм аларны төзөгәндә;

39.3. төзелеш материалларын һәм төзелеш калдыкларын юл өлешендә һәм тротуарларда ыргыту һәм (яисә) складлау.

40. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

40.1. Жәяүлеләр өчен жәяүлеләр өчен юл куймый торган металл киртәләрне һәм тротуар баганаларын сезонлы буяу ел саен кышкы сезон тәмамланганнан соң, төзекләндерү айлыгы үткәрелгән чорда гамәлгә ашырыла. Каплама алдыннан ремонтланган, пычрактан чистартылган, юылган һәм пычранган булырга тиеш;

40.2. барлык юл тамгалары заказчы тарафыннан билгеләнгән срокларда һәм чиратлылык тәртибендә юл билгеләре ясауга расланган паспортлар (схемалар) нигезендә башкарылырга тиеш;

40.3. юлларның юл билгеләре таләп ителә торган төсләр һәм яктылык-техника характеристикаларын, эләктерү коэффициентын, эксплуатацияләүнең бөтен чоры дәвамында майданның сакланышын тээмин итәргә тиеш;

40.4. юл билгеләрен беркетү конструкцияләре һәм системалары, күз күреме шартларына һәм монтаж мөмкинлекләренә карап, сайлана;

40.5. юл билгеләре төзек хәлдә булырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш.

Вакытлыча билгеләнгән юл билгеләре аларны урнаштыру зарурлыгын китереп чыгарган сәбәпләрне бетергәннән соң бер тәүлек эчендә төшерелә;

40.6. визуаль-коммуникация системасы элементлары: транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте

юнәлешләре күрсәткечләре, жирлекнең планировка-структур элементлары күрсәткечләре юлларда һәм транспорт чишелешләрендә аларга таба хәрәкәт итү юнәлешен күрсәтү өчен билгеләнә;

Шәхси торак йортларны карап тоту һәм территорияне төзекләндерү

41.Индивидуаль торак йортлар милекчеләре (алга таба - торак йортлар хужалары), әгәр закон яки килешү белән башкасы каралмаган булса, түбәндәгеләр бурычлы:

41.1.торак йортларның фасадларының, коймаларның (коймаларның) тиешенчә торышын тәмин итәргә, шулай ук йорт биләмәләре чикләрендә башка корылмаларның торышын тәмин итәргә, аларны вакытында ремонтларга һәм буюрга ярдәм итә. Индивидуаль йорт биләмәләре территориясә каралган булырга тиеш, шул исәптән үләннәр чабылган;

41.2. Торак йортта номерлы тамга булырга һәм аны төзек хәлдә тотарга;

41.3.йорт биләмәләре территориясә тәртиптә тотарга һәм тиешле санитар халәтне тәмин итәргә;

41.4.йорт биләмәләре чикләрендә яшел утыртмаларны тәртиптә тотарга, куакларны һәм агачларны санитар кисеп алырга, газүткәргечләрнең, кабельле һәм һава линияләренең һәм башка инженерлык челтәрләренең сак зонасында агач утыртмаса;

41.5. Канауларны һәм су агызыр өчен торбаларны чистартырга, язгы чорда кар суларын үтүнә тәмин итәргә;

41.6.чистартылган карны транспорт үтү, аларда инженерлык коммуникацияләренә һәм корылмаларга керү, жәяүлеләрнең үтеп керүе һәм яшел утыртмаларның сакланышы тәмин ителерлек итеп төзәргә;

41.7. Вәкаләтле орган белән йорт биләмәләрен койманың биеклеген, тышкы кыяфәтен һәм төсен килештерергә;

41.8.үзәкләштерелгән канализация булмаганда бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә санитария нормалары нигезендә жирле канализация, юынгыч чокыр, бәдрәф ясарга, аларны даими рәвештә чистарту һәм дезинфекцияләргә кирәк;

41.9.каты һәм эре габаритлы калдыкларны махсус майданчыкларда урнаштырылган контейнерларга урнаштырырга;

41.10.билгеләнгән тәртип нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны үз вакытында жыеп алуны һәм чыгаруны тәмин итәргә.

42. Шәхси торак төзелеше территориясәндә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

42.1. Йорт биләмәләре чикләреннән читтәге коймаларны урнаштырырга;

42.2. Яфракны, йорт биләмәләре территорияләрендә калдыкларның һәм чүп-чарның теләсә нинди төрләрен яндырырга;

42.3. күмер, тару, утын, калдыклар, төзелеш материаллары, шул исәптән авыл хужалыгы продукциясә (печән, салам һ.б.), чимал, жиһазлар, жир, тирес, чүп-чар складларга һәм сакларга;

42.4. Йорт биләмәләре булган территорияләрдә транспорт чараларын юарга һәм ремонтларга;

42.5.йорт биләмәләре территориясә өчен ишегалды корылмалары төзәргә;

42.6.әлеге территориянең урамнарында махсус транспорттан һәм урып-жыю техникасыннан файдалана алуны кыенлаштыра торган киртәләр урнаштырырга;

42.7.территорияне төзекләндерү элементларын жиимергә һәм бозарга, сулыкларны кисәргә;

42.8.

42.9. теләсә нинди калдыкларны йорт биләмәләре территориясәнә кушарга;

42.10. сыек пычрак суларны агызып, кулдагы юынтык суларның торышын билгеләргә, житештерү һәм куллану калдыкларын юл өлешендә алып чыгарга;

43.Индивидуаль торак йортлар төзелеше чорында йорт биләмәләренә якин территориядә, шул исәптән урамда, төзелеш материалларын вакытлыча саклау рөхсәт ителергә мөмкин, чөнки авыл жирлеге башкарма комитетының язмача рөхсәте булган очракта. Төзелеш материаллары кешеләр гомеренә һәм сәламәтлегенә зыян салуны булдырмый торган ысул белән урнаштырылырга, шулай ук ишелү, егылу яки башка йогынты ясау нәтижәсендә өченче затлар мөлкәтенә зыян китерү ысулы белән урнаштырылырга тиеш.

Яңгыр канализациясә челтәрләрен, күзәтү һәм яңгыр коеларын, су чыгару корылмаларын карап тоту

44.Смотр һәм яңгыр сулары агу коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар

(рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспорт һәм жәяүлеләрнең куркынычсыз хәрәкәтен тәэмин итә торган төзек хәлдә булырга тиеш.

45. Кабул итү кабул итү бүлмәләренен, тупик, смотр һәм башка коеларның һәм камераларның эчтәлеген, чистартылуы һәм төзек техник халәтәндә тоту гамәлдәгә дәүләт стандартлары таләпләренә нигезендә аларның хужаларын тәэмин итә.

46. Жирлектә магистраль һәм квартал эчендәгә яңгыр канализацияләрен тоту һәм эксплуатацияләү махсулаштырылган оешмалар белән төзелгән шартнамәләр нигезендә жирлек бюджетында шушы максатларга каралган акчалар цикләрендә гамәлгә ашырыла.

Ведомстводагы яңгыр канализациясә чөлтәрләрен тоту һәм эксплуатацияләү тиешле оешмалар акчалары исәбеннән башкарыла.

Хужасыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны карап тотучы махсулаштырылган оешмалар тарафыннан тиешле куркынычсыз хәлдә ярдәм күрсәтелгәргә тиеш.

47. Яңгыр канализациясә коллекторларын саклау максатларында коллекторның һәр ягына каравыл зонасы - 2 м билгеләнә.

48. Ливия канализациясә коллекторлары саклау зонасы цикләрендә тиешле документларны рәсмиләштермичә һәм эксплуатацияләүче оешма белән язмача килештермичә, гамәлдәгә законнарда билгеләнгән очрактарда түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

48.1. жир эшләрен башкарырга;

48.2.

48.3. төзелешне башкарырга, сәүдә, хужалык һәм көнкүреш корылмаларын урнаштырырга;

48.4. сәнәгать, көнкүреш калдыкларын, чүп-чарны һәм башка материалларны ташларга.

49. Суүткәргечләр, канализация, яңгыр жайланмалары, системалар, чөлтәрләр һәм корылмаларның төзексезлеген, шулай ук газ, тротуарларга, урамнарда һәм ишегалды территорияләренә су агызу, су агызу яисә агызу рөхсәт ителми.

50. Жирлек территориясендә йота торган коеларны һәм парга пешерү мәйданчыкларын төзү рөхсәт ителми.

51. Яңгырлы коеларның рәшәткәләре даими рәвештә чистартылган хәлдә булырга тиеш. Өлгергәнлекне чикли торган рәшәткәләр һәм коеларны чүпләү, тыю рөхсәт ителми. Коелау канализациясенә күзәтү һәм яңгыр сулары коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елына кимендә ике тапкыр башкарыла. Смотр һәм яңгыр сулары коеларын чистартканның соң, барлык пычранулар кичекмәстән чыгарылырга тиеш.

52. Смотр коелары люкларын бергәләштерү юл өлешен, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар өслеккә бер дәрәжәгә башкарылырга тиеш.

Юл өлешендә, тротуарларда, жәяүлеләр һәм велосипед юлларында, яшел зоналарда 2 см дан да артык булмаган яшел зоналарда, су сиптерү коеларында яшәүчеләрнең каршылык күрсәтү дәрәжәсен 3 см дан да артмаска да мөмкин.

53. Түбәләре яки рәшәткәләре жимерелгән яки булмаган коммуналь коелар файдаланыла торган чөлтәр оешмасы тарафыннан чикләнгән булырга һәм билгеләнгән вакытта алыштырылырга тиеш.

54. Инженерлык чөлтәрләрендә планлы эшләр башкарганда, канализация суларын агызу якындагы коеларда канализация чөлтәренә, су үткәргеч су һәм жылылык чөлтәрләреннән су канализацияләнгән (ул булса). Юлга су ташлау тыела.

Чигенү нәтижеләрен бетерү зыян күргән инженерлык чөлтәрләре хужалары акчалары исәбеннән дә башкарыла.

55. Ливия канализациясә чөлтәрләренә төзек техник торышы өчен җаваплылык (шул исәптән люкларны, рәшәткәләренә вакытында ябу) эксплуатацияләүче оешмаларга йөкләнә.

Техник элемент чараларын карап тоту

56. Биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән кабельле элемент линияләрен, телевидение, радио, Интернет һәм башка шундый чөлтәрләренә урнаштыру жир асты юлы белән (траншеяларда, каналларда, тоннельләрдә) гамәлгә ашырыла.

57. Файдаланучы оешмаларның техник шартларын алу шарты белән биналарга башка ысул белән (һава, жир өсте) тышкы коммуникацияләренә үткөрү аларны жир астында урнаштыру мөмкин булмаган очракта гына рөхсәт ителә.

58. Асылмалы элемент линияләрен һәм һава-кабельле кичүләрен беркетү сыйфатында куллану рөхсәт ителми:

58.1. автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары: светофорларны, юл билгеләрен урнаштыру өчен билгеләнгән юл киртәләре, элементлар һәм конструкцияләр;

58.2.фасадларның элементлары, түбэлэр, бина диварлары һәм корылмалар (төтен, вентиляция, телевидениене һәм радионы күмәк кабул итү системалары антенналары, фронтоннар, козыреклар, ишекләр, тэрэзэлэр).

59.рөхсәт ителми:

59.1.элемент кабельләрен салганда бер бинадан икенчесенә таба һава юлы белән узарга;

59.2.Кабель запасларын бүлүче муфт шкафыннан тыш урнаштырырга;

59.3. Кануннарда билгеләнгән тәртиптә киештерелгән проект чишелеш булмаганда биналар түбәсендә антенналар, жиһазлар һәм элемент кабельләре урнаштырырга.

60.Милекчеләр (хужалар) элемент чараларын (кабельләр, кабельләрен беркетү элементлары, бүлү һәм мөфт шкафлары һәм башкалар), шулай ук алар ярдәмендә тиешле хәлдә кушыла торган техник жайланмаларны (киртләр һәм/яки изоляция тышчасы булмау, покраскасы булмау, коррозия һәм/яки механик зарарланулар булу, үткәргечләр үткөрү һәм/яки аларны электр тапшыру терәкләренә һәм электр линияләренә юдырулар) тотарга тиеш.

Тышкы яктырту объектларын (чараларын) карап тоту

61.Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейнналар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганакалары (шул исәптән жыю, туклыклы пунктлар, идарә эржәләре) керә.

62.Урамнар, юллар, жәяүлеләр өчен тротуарлар, торак кварталлар, ишегаллары, предприятие, учреждение, оешма территорияләре, шулай ук жәмәгать һәм торак биналарның аншлагылары һәм номерлы билгеләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләр, жирлек мәгълүматы элементлары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.

Урамнарны, юлларны, майданнарны, микрорайоннар территорияләрен тышкы яктырту кичке эңгер-меңгердә табигый яктырту дәрәжәсен киметкәндә башкарыла, ә сүндерү - 10 лкага кадәр күтәрелгәндә иртәнге эңгер-меңгердә.

Торак йортларның подъездларын, аншлагыларны һәм йортларның номерлы билгеләрен, шулай ук архитектура-сәнгать яктырту системаларын кергү һәм сүндерү урамнарны тышкы яктырту режимында башкарыла.

63.Милек формаларына карамастан, биналар һәм корылмалар милекчеләре проектлар нигезендә биналарның һәм корылмаларның архитектура-сәнгать яктырткычлары булуын һәм эшләвен тәмин итәргә тиеш.

64.Төп майданнарда, магистральләрдә һәм урамнарда, транспорт тоннельләрендә эшләмәүче яктырткычлар саны 3 %тан артмаска тиеш, башка жирлек территорияләрендә (район билгеләнешендәге урамнар, ишегалды территорияләре) - 5 %, жир асты кичүләрендә - 10 % көндөзгә һәм кичке режимнарда (10 кабызылган яктырткычларга бер мөһим булмаган юл куела).

65.Радиотасы булган газ-разрядлы лампалар бу максатлар өчен билгеләнгән махсус биналарда саклануырга һәм утильләштерү өчен махсулаштырылган предприятиеләргә чыгарылырга тиеш.

Өлеге төр лампаларны жирлек чүпләкләренә, чүп эшкәртү заводларына чыгару рөхсәт ителми.

66.Тышкы яктырту жайланмаларының металл терәкләре, кронштейннары һәм башка элементлары чисталыкта булырга, крены, коррозия учакларын булдырырга һәм кирәк булган саен милекчеләр (хужалар, кулланучылар) белән буялырга, ләкин кимендә өч елга бер тапкыр, һәм төзек хәлдә калырга тиеш.

67. Тышкы яктыртуның бердәм системасына тоташтырылган урам һәм йорт яны яктырткычларын тоту һәм ремонтлау муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча өлеге төр эшләренә үткөрүгә конкурста откан вәкаләтле орган яисә махсулаштырылган оешма тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Торак йортларны гамәлгә кергү жайланмаларына тоташтырылган йорт яны яктырткычын тоту һәм ремонтлау идарәче оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

68.Тышкы яктырту терәкләре, жәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре терәкләре, саклау, бүлү киртәләре, юл корылмалары һәм юллар жиһазлары элементлары буялган булырга, язулардан һәм теләсә нинди мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек һәм чиста булырга тиеш.

69.Тышкы яктырту терәкләрен, жәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре терәкләрен алмаштырганда күрсәтелгән конструкцияләр демонтажланылырга һәм өч тәүлек эчендә челтәр хужалары тарафыннан чыгарылырга тиеш.

Тышкы яктыртуның сынган терәкләрен чыгару юллардагы терәк хужасы тарафыннан кичекмәстән, калган территорияләрдә - шундый кирәк (демонтаж) табылганнан соң бер тәүлек эчендә башкарыла.

70. Жәмәгать (тимер юл) транспортының яктырту һәм контакт челтәре терәкләрендә урнаштырылган барлык элементларның һәм объектларның төзек һәм куркынычсыз торышы һәм канәгатьләнәрлек тышкы кыяфәте өчен өлеге терәкләренә милекчеләре (хужасы) жаваплы.

71. Чыбыклар өзәлгән, терәкләр, изоляторлар зарарланган очракта, тышкы яктырту

жайланмаларын эксплуатацияләү рөхсәт ителми.

Электр үткәргечләре өзелү яки терәкләрнең зарарлануы белән бәйлә тышкы яктырту жайланмалары эшендә тәртип бозуларны, ачыкланганнан соң ук кичекмәстән юкка чыгарырга кирәк.

72. чыбыкларны һәм кабельләрне челтәргә һәм тышкы яктырту жайланмаларына тоташтыру рөхсәт ителми.

73. Тышкы яктырту объектлары яисә тышкы яктырту чаралары белән жиһазландырылган объектлар милекчеләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмалар түбәндәгеләргә бурычлы:

73.1. урамнарны, юлларны тиешенчә яктыртуны, терәкләрнең һәм яктырту жайланмаларының сыйфатын күзәтеп торы, бозылганда яисә зарарланганда үз вакытында ремонт ясарга;

73.2. билгеләнгән тәртип нигезендә яктыртуны кабызуны һәм сүндерүне күзәтергә;

73.3. тышкы яктыртуны һәм бизәүне урнаштыру, тоту, урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләрен үтәргә;

73.4. тышкы яктырту фонарьларын вакытында алыштырырга.

74. Тротуарларда урнашкан жәмәгать транспортының мачта һәм тышкы яктырту баганалары тирәсендә территорияләргә жыештыру өчен җаваплылык тротуарларны жыештыру өчен җаваплы затларга йөкләнә.

Трансформатор һәм бүлү подстанцияләренә якин территорияләргә, автоматик режимда эшләүче (хезмәт күрсәтүче персоналдан башка) башка инженерлык корылмаларын жыештыру өчен җаваплылык элекке объектлар урнашкан территорияләргә хужаларына йөкләнә.

Кече архитектура формаларын карап тоту

75. Кече архитектура формаларына монументаль-декоратив бизәлеш элементлары, мобиль һәм вертикаль яшәлләндерү жайланмалары, су жайланмалары, муниципаль жиһазлар, жирлек территориясендә коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар керә.

76. Кече архитектура рәвешләрен карап тоту бирелгән жир кишәрлекләргә чикләрендә, гомуми файдаланудагы территорияләрдә жир кишәрлекләргә хокук ияләргә тарафыннан гамәлгә ашырыла - вәкәләтле орган тарафыннан муниципаль заказны урнаштыру нәтижеләргә буенча элекке эш төрләрен үткәргүгә конкурс откан оешма белән шартнамә нигезендә тәмин ителә.

77. Кече архитектура формалары хужалары түбәндәгеләргә үтәргә тиеш:

77.1. Чисталыкта һәм төзек хәлдә кече архитектура формаларын тоту;

77.2. Язгы чорда кече архитектур формаларга планлы карау башкарырга, аларны иске буяулардан, күгәктән, юудан, буяудан чистартырга, шулай ук сынган элементларны алыштырырга;

77.3. кышкы чорда кече архитектура формаларын, шулай ук аларга кар һәм боздан якин килүләргә чистартырга;

77.4. өслеккә тигез коймаланган комлыкларны урнаштырырга, комлыкларда комлыкларны елга кимендә бер тапкыр алыштырырга;

77.5. балалар, спорт, хужалык майданчыклары һәм ял итү майданчыклары жиһазларының конструктив элементларының ныклыгы, ышанычлылыгы һәм иминлегә таләпләргә туры килүен күзәтергә;

77.6. фонтаннар эшләү чорында су өслеген көндәлек чүп-чардан чистартырга.

78. Рөхсәт ителми:

78.1. кече архитектур формалары (балалар уен майданчыкларында өлкәннәрнең ялы, спорт майданчыкларында эчке киём һ.б.) билгеләү буенча кулланмау;

78.2. теләсә нинди мәгълүмати-басма продукцияне кече архитектур формаларда эләргә һәм ябыштырырга;

78.3. кече архитектура формаларын һәм аларның конструктив элементларын сындырырга һәм жәрәхәтләргә;

78.4. Фонтаннарда коенырга.

Стационар булмаган объектларны карап тоту

79. Стационар булмаган объектларны урнаштыру мондый объектларны муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә урнаштыру схемасы нигезендә гамәлгә ашырыла.

80. Жир кишәрлеген арендага шартнамәсә срогы тәмамлангач, стационар булмаган объект

арендатор тарафыннан демонтацияләнергә, ә жир кишәрлеге ирекке чыгарылырга һәм башлангыч халәткә китерелергә тиеш.

81. Стационар булмаган объектларның милекчеләре булган юридик һәм физик затлар түбәндәгеләрне үтәргә тиеш:

81.1. Аларны ремонтларга һәм буярга. Ремонт проект документациясендә билгеләнгән тышкы кыяфәтне һәм төс чишелешен саклап калуны исәпкә алып башкарылырга тиеш;

81.2. Яшел утыртмаларның, газларның, бордюр ташының, кече архитектура формаларының (алар булса) сакланышын күзәтергә;

81.3. стационар булмаган объектлар янындагы урналарны билгеләргә, чүп-чардан көндөз кирәк булган саен, ләкин тәүлеккә бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә чистартырга, урналарны елга бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә буярга.

82. Рөхсәт ителми:

82.1. Проектларда каралмаган биналарны, козырекларны, лапасларны һәм башка конструкцияләрне стационар булмаган объектларга жибәергә;

82.2 Стационар булмаган объектлар янында сәүдә-суыткыч жиһазлары куярга;

82.3. тараны, товарларны, детальләрне, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка предметларны стационар булмаган объектларда һәм аларның түбәләрендә кушарга, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатларына яраклаштырырга;

82.4. Стационар булмаган объектлар арасында жиһаз, калдыклар белән янгынга каршы өзәлүләрне тәэмин итәргә;

82.5.

Төзелеш эшләрен башкару урыннарын карап тоту

83. Торак йортларны, социаль-мәдәни-коммуналь объектларны төзү, реконструкцияләү, капиталы ремонтлау һәм төзекләндерү, Сеже авыл жирлеге үзәгенә барлык тышкы бизәлеш, шулай ук “Сеже авыл жирлеге” муниципаль берәмлеге территориясендә биналар интерьерларын рәсмиләштерү шәһәр төзелеш эшчәнлеге турындагы кануннар нигезендә башкарылырга тиеш.

84. Төзелеш майданчыкларын һәм аларга яқын территорияләрне тоту, ремонт, төзелеш һәм башка төр эшләр тәмамланганнан соң төзекләндерү эшләрен яңарту йорт салучыга йөкләнә.

Эшләнмәгән төзелеш объектларын тоту төзүчегә әлегә Кагыйдәләр таләпләрен үтәгән килеш йөкләнә

85. Эшләр башланганчы, шулай ук төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләрне житештерү чорында:

85.1. төзелеш майданы территориясенә бөтен периметры буенча башкарма комитетның хокукый актлары таләпләре нигезендә типовой киртә урнаштырырга;

85.2. төзелеш майданчыгының гомуми тотрыкылыгын, ныкыгын, ышанычлылыгын, эксплуатация куркынычсызлыгын тәэмин итәргә;

85.3. төзелеш майданы киртәсенә техник торышын, аның чисталыгын тиешенчә күзәтеп барырга, пычрактан, кардан, наледидан, мәгълүмати-басма продукциядән һәм граффитидан вакытында чистартырга;

85.4. төзелеш майданы территориясенә кергәндә төзелеш объектының гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә жавап бирә торган мәгълүмати щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;

85.5. жәяүлеләр өчен вакытлы тротуарлар төзүне тәэмин итәргә;

85.6. төзелеш майданы периметры буйлап тышкы яктыртуны тәэмин итәргә;

85.7. төзелеш майданчыгына төзекләндерелгән подъездлар, йорт эчендәге юлларны һәм юлларда транспорт чаралары тәгәрмәчләрен чистарту яки юу пунктларын, алар урамнарның (машина юлларының) юл өлешенә пычрак һәм чүп-чар чыгарылуын булдырмый;

85.8. Йөк автотранспортының (10 тоннадан артык) төзелеш майданчыгына керү юлларында ябык циклның хәрәкәт маршрутын юллар һәм юлларның сакланышын тәэмин итә торган итеп килештерергә;

85.9. төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын жыю өчен контейнерлар һәм (яисә) бункерлар булдыруны тәэмин итәргә;

85.10. төзелеш майданы территориясеннән билгеләнгән тәртиптә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын чыгаруны оештыруны тәэмин итәргә;

85.11. Төзелеш майданчыгы территориясеннән алынган һәм калдыклар булмаган карны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруны тәэмин итәргә;

85.12. эшләрне башкарганда төзелеш майданчыгы территорияләрен, аңа һәм тротуарларны пычрактан, чүп-чардан, кардан, боздан көндәлек жыештырырга, елның (кышны, жәйне) вакытын исәпкә алып;

85.13.эшләрне башкарганда гамәлдәге жир асты инженерлык коммуникацияләренә, тышкы яктырту челтәрләренә, яшел утыртмаларның һәм кече архитектура формаларының сакланышын тәмин итәргә.

86. Төзелеш һәм (яисә) ремонт эшләрен уздыруның бөтен чоры дәвамында әлегә Кагыйдәләренә таләпләрен үтәргә, шулай ук эшләр башкарганда жимерелгән һәм жимерелгән юл өслекләрен, яшел утыртмаларны, газоннарны, тротуарларны, откосларны, кече архитектура рәвешләрен торгызырга кирәк.

87.Төзелеш материаллары, жиһазлар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче бүлмәләр, эшче һәм хезмәткәрләргә вакытлыча тоту өчен көнкүреш вагоннары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вакытлыча саклау һәм туплау урыннары төзелешне оештыру проекты нигезендә төзелеш майданчыклары чикләрендә урнаштырыла.

88. Рөхсәт ителми:

88.1.гражданның шәхси һәм ижтимагый иминлеген тәмин итүгә бәйлә коткару, авария-торгызу һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш, 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгәتكә кадәр төзелеш, ремонт, төяү-бушату һәм тынлыкны бозуга китерүче башка эшләрне оештыру һәм үткәргү;

88.2.Башкарма комитетның рөхсәтеннән (күрсәтмәләреннән) башка юлларның һәм тротуарларның юл йөрү өлешен киптерү яки ябу;

88.3.чүп-чарны яндырырга һәм төзелеш производствосы калдыкларын утильләштерергә.

Жирләү урыннарын карап тоту

89.Этник, санитар һәм экологик таләпләр нигезендә жирләү урыннарын тоту федераль законнар һәм муниципаль хокукый актта билгеләнгән жирләү урыннарын тоту кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

90.Күмү урыннарын санитар карап тотуны муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча әлегә эш төрен үткәргүгә конкурс откан махсулаштырылган оешма башкара.

91.Күмү урыны эчтәлегенә таләпләр:

91.1.зиратларда жәмәгать бәдрәфләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Ижтимагый бәдрәфләр территорияләрендә урыннар чистартылырга тиеш;

91.2.зират территориясендә чүп-чар һәм чүп савытлары чистартылырга тиеш. Калдыклар тупланган саен 3 көнгә бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә чыгарылырга тиеш;

91.3.ауган һәм авария хәлендә агач утыртмалары булу рөхсәт ителми. Авария агач утыртмалары ачыкланганнан соң бер тәүлек эчендә жимерелергә тиеш;

91.4.шәхесләре ачыкланмаган мәрхүмнәрнең каберләре яки каберләре пычрактан һәм чүп-чардан чистартылырга, калкулык һәм кабер ташы белән жиһазланырга тиеш.

92.Кышкы чорда жирләү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

92.1.зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Боз катламнары булмаса, тигез кар накаты булу рөхсәт ителә;

92.2.үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә тиеш. Юлларның һәм тротуарларның юл өлешен эшкәртү кар явудан соң ук башланырга тиеш;

92.3.беренче чиратта кар чыгаруны, бозны кыяуны һәм үзәк һәм подъезд юлларынан кар-боз берәмлекләрен алуны башкарырга кирәк;

92.4.жәяүлеләр зоналарында янгын сүндерү урыннарында бозга каршы материаллар куллану, юллардан чистартылган кар һәм бозларны каберләргә, газоннарга, куакларга кушу рөхсәт ителми.

93. Жәйге чорда жирләү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

93.1.үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар, каберләр арасындагы юллар һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрле пычранулардан чистартылырга тиеш;

93.2.Яшел утыртмаларны санитар кисеп алу, чүп үләннәрен кисү буенча чаралар ел саен үткәрелергә тиеш.

94. Күмү урынын тәрбияләү, кабер өстенә кую (тәреләр, һәйкәлләр, плиталар, склеплар һ.б.), чәчәкләр һәм декоратив куаклар утырту, колумбаридә куышны карау ир белән хатын, туганнары, вафат булучының законлы вәкиле яисә санитария таләпләрен мәжбүри үтәгән башка зат тарафыннан башкарыла.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска сроклы саклау урыннарын карап тоту

95.Автотранспорт чаралары (алга таба - туктап тору) тукталышын карап тоту гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, шулай ук әлегә Кагыйдәләр нигезендә стоянка урнаштыру өчен бирелгән жир

кишәрлегенә (алга таба - хужа) хокук иясе тарафыннан гамәлгә ашырыла.

96. Хужалар түбәндәгеләрне үтәргә тиеш:

96.1.

96.2. тоткарлыктар киртәләренә техник торышын, аларның чисталыгын күзәтергә, пычрактан, кардан, наледидан, мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартырга;

96.3. стоянкалар янәшәсендәге территорияләрдә һәм территорияләрдә материаллар туплауга, комплектланган транспортны, төрле конструкцияләренә саклауга юл куймаска;

96.4. стоянкалар территорияләренә гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килә торган яктылык тигез таралуны тәмин итә торган тышкы яктырту белән жиһазландырырга;

96.5. Территориядә башка капитал һәм вакытлыча биналар, корылмалар, сәүдә павильоннары, киосклар, лапаслар һ.б. төзү тукталышларын булдырмаска;

96.6. ягулык-майлау материаллары агып торган автомобильләр юу һәм автомобиль кую урыннары территорияләрендә юл куймаска;

96.7. санитария һәм янгынга каршы кагыйдәләренә үтәгән стоянкалар территорияләренә карап тоту.

96.8. Автостоянканың урнашу урынын һәм хезмәтләренә тамгалар белән күрсәтүне, шулай ук гамәлдәге дөүләт стандартлары таләпләренә туры китереп, билгеләнешле каты өслекле стоянкага килү жайланмасын;

Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

97. Жирлек территориясен бәйрәм белән бизәү дөүләт һәм башка бәйрәмнәр, истәлекле вакыйгаларга бәйле чаралар уздыру чорында башкарыла.

Бәйрәм бизәлешенә дөүләт һәм муниципаль флаглар, лозунглар, гирлянд, панно вывескасы, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, трибуналар, эстрада урнаштыру, шулай ук бәйрәм иллюминациясе жайланмасы керә.

Бәйрәм бизәлеше элементларын эзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен жайга салуның техник чараларын төшереп калдырырга, аларны начарайтырга рөхсәт ителми.

IV. «Сеже авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясен жыештыру тәртибе, моңа төзекләндерү эшләре һәм аларны үтәү ешлыгы да керә

«Сеже авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясен жыештыру һәм карап тотуга гомуми таләпләр

98. Предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар, шулай ук индивидуаль торак йортларның хужалары һәм файдаланучылары гомуми файдаланудагы территорияләренә пычратуга юл куймаска тиеш.

99. Жирлек территориясен жыю һәм карап тоту «Сеже авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла:

1) жәйге чорда - 15 апрельдән 14 октябрьгә кадәр;

2) кышкы чорда - 15 октябрьдән 14 апрельгә кадәр.

Күрсәтелгән сроклар, һава шартларына карап, башкарма комитет тарафыннан төзәтелә ала.

100. Жирлек территориясен жыю түбәндәгеләрне үткәрү юлы белән башкарыла:

1) жирлек территориясен тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;

2) Башкарма комитетның хокукый актлары нигезендә берәмлек массакуләм чаралар (шимбә өмәләре).

101. Жәйге чорда жирлек территориясен жыештыру юу, су сибү, себерү һәм жирлек территориясен карап тоту буенча башка эшләр башкару юлы белән жирлек территориясенә пычрануын һәм тузанлануын киметү максатында башкарыла һәм түбәндәгеләрне үз эченә ала:

101.1. ясалма өслекле территорияләренә себерү (коры һавада су сибү), урам-юл челтәре объектларының һәм яңгыр канализациясе белән жиһазланган башка территорияләренә тузаннан һәм пычрагынан юу. Ясалма өслекле юл өслекләрен, майданнарын, тротуарларын һәм башка территорияләрен юу бөтен кинлеккә башкарыла;

101.2. яңгырлы канализация рәшәткәләрен чистарту;

101.3. барлык территориядән чүп-чар жыю;

Ел саен, 1 июньгә кадәр, кече архитектура формаларын, бакча һәм урам жиһазларын, урналарны, спорт һәм балалар майданчыкларын, коймаларны, бордюрларны буяу;

гомуми файдаланудагы территорияләрдә, файдалану цикләнгән территорияләрдән һәм махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрдән тыш, үләнне даими рәвештә кию (үләннең 15 см дан

артык биеклегендә) һәм тәүлек дәвамында чабылган үләнне жыештыру;

яфрак коелу чорында 101.6 - тәүлеккә бер тапкыр коелган яфракны жыю һәм алып чыгу;

101.7 Территорияләрне жыештыру, шул исәптән сәүдә объектлары, оешмалар һәм предприятиеләр янында автотранспорт кую урыннары, ул 8.00 сәгатькә тәмамланырга тиеш;

101.8 юудан соң бордюр янында лотоклар жыештыру.

102. Жыелган чүп-чар, катнашма, яфрак, чабылган үлән, ботаклар билгеләнгән таләпләр нигезендә чыгарылырга тиеш.

103. Территорияләрне жыештыру өчен жаваплы оешмалар яфрак коелу чорында урамнар һәм юллар буйлап газлардан коелган яфрактарны жыеп алып чыгалар.

Яфрактарны, жылылык яратучы үсемлекләрне жылыту очрактарыннан тыш, агач һәм куакларның комлевой өлешенә жыю тыела.

104. Кышкы чорда гомуми файдаланудагы территорияне жыештыру түбәндәгеләрне үз эченә ала:

104.1.юл өслекләрен һәм тротуарларны кардан, кар һәм чүп-чардан чистарту;

104.2.скользкость яки бозлавык барлыкка килгәндә - жәяүлеләр өчен ком сибелгән зоналар, баскычлар, бозлавыкка каршы юлларны эшкәртү;

104.3.язгы чорда - кар эрү һәм кар суларын агызу.

105. «Сеже авыл жирлегә» муниципаль берәмлегендә урнашкан хужалык субъектларына әлегә хужалык субъектлары файдалана торган территорияләрне кар һәм боздан вакытында чистарту жаваплылыгы йөкләнә.

106.Жирлек территориясендә башкарыла торган урып-жыю эшләре технологиясе һәм режимнары һава шартларына бәйсез рәвештә транспорт чараларының һәм жәяүлеләрнең каршылыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

107. Жәяүле тротуарларны, жир өсте кичүләрен, кышкы чорда баскычларны жыештыру үзенчәлекләре:

107.1. Жәяүлеләр өчен тротуарлар, жир өсте кичүләре, баскычлар күрсәтелгән корылмаларның жәяүлеләр йөри торган өлешенең бөтен киндәгенә кардан чистартылырга тиеш.

107.2.интенсив кар яву чорында жәяүлеләр тротуарлары, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелгә һәм чистартылырга тиеш;

107.3.бозлавык барлыкка килгәндә, бозлавыкка каршы материаллар беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкәртелә.

Бозга каршы материаллар белән эшкәртү вакыты тайгак табылганнан соң дүрт сәгатьтән артмаска тиеш;

107.4.калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган көпшәк карны, яшел утыртмаларны саклаган һәм агып төшүче суларны тәмин иткән очракта, шушы максатлар өчен алдан билгеләнгән газонга яисә урыннарга жыю рөхсәт ителә.

108. Жирлек территориясендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

108.1. Урамнарда, майданнарда, яшел утыртмалары булган участокларда, скверларда, паркларда, газларда, пляжларда һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрдә сортларга;

108.2. Гомуми файдаланудагы территорияләрдә, гамәлдәге законнар нигезендә бирелгән күмү урыннарыннан тыш, мемориаль намогия корылмаларын (истәлекле корылмаларны, коймаларны) билгеләргә;

108.3. шушы максатларда каралмаган урыннарда, шул исәптән жәмәгать транспортының муниципаль маршрутларының соңгы пунктларында, салонны юуны, чистартуны һәм транспорт чараларына техник хезмәт күрсәтүне башкарырга;

108.4. Биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементларын, һәйкәлләрне, мемориаль такталарны, агачларны, куакларны, гомуми файдаланудагы территорияләрдә төзекләндерү өчен кече архитектура формаларын һәм башка элементларны ватарга һәм аларга зыян салырга, шулай ук аларны үз белдеге белән үзгәртеп корырга, үзгәртеп корырга һәм күчәрүне башкарырга;

108.5. язулар, рәсемнәр төшерергә, мәгълүмати-басма продукцияне ябыштырырга һәм ябыштырырга, жәмәгать транспортын, стеналарын, баганаларын, коймаларын (коймаларын) һәм бу максатлар өчен каралмаган башка объектларны көтү тукталышларында граффити ясарга;

Бирелгән жир кишәрлекләренең чикләреннән һәм (яисә) коймаларыннан читтәгә күчәткән мөлкәтне туплау һәм саклау;

108.7. тару, сәнәгать товарлары һәм тротуарларда, газларда, юлларда башка сәүдә предметлары урнаштырырга һәм урнаштырырга;

108.8 Билгесез урыннарда кар өеп кую;

108.9 Тимер-бетон блоктар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка жайланмалар кую юлы белән үз белдегә белән тротуарлар һәм юлларны ябарга.

109. Шәһәр территориясендә чүп-чар (чүп-чар, кар, грунт һ.б.) ташланган очракта, мондый хокук бозуларга юл куйган затлар ачыкланган хокук бозуларны 10 көннән артмаган вакытта бетерү чараларын күрә.

110. Санап алынмаган урыннарда калдыклар урнаштырган затлар үз исәбенә әлеге территорияне жыештырырга һәм чистартырга, ә кирәк булганда - жир кишәрлеген рекультивацияләргә тиеш.

Әгәр дә 20 тәүлек дәвамында рөхсәтсез урында калдыкларны урнаштырган зат билгеләнмәгән булса, калдыкларны алып ташлау һәм рөхсәтсез чүплекләр территорияләрен рекультивацияләү әлеге территорияне жыештыру өчен җаваплы оешмалар (яисә, әлеге төр хезмәт күрсәтүләренә шартнамәдә каралган булса, калдыкларны чыгаруны гамәлгә ашыручы махсуслаштырылган оешма) тарафыннан башкарыла.

111. Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектәге жир кишәрлекләрендә (территорияләрдә) стихияле барлыкка килә торган чүплекләренә бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

Жирле эһәмияттәге автомобиль юлларын жыештыру

112. Жирле эһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба - юллар) жыю автомобиль юлларын, тротуарларны, машина кую урыннарын (парковка кесәләрен), жәмәгать транспортын, пычрактан, чүп-чардан, кардан һәм боздан ясалма юл корылмаларын даими чистарту чаралары комплексын үз эченә ала.

113. Язгы-жәйге чорда юлларны юдыру, су сибү, тузан тузанын бетерү, себерү һ.б.

Көзге-кышкы чорда юлларны жыештыру чүп-чар, кар һәм боз жыюны һәм чыгаруны, пычракны, юлларны ком-тоз катнашмасы белән ташуны, тротуарларны коры ком белән жибәрүне күздә тоталар.

114. Йөк юлларының, орлык һәм резерв полосаларының, юлларның, машина юлларының лоток зоналарының пычрануы (якынча дымлануы белән) көндез - 8.00 сәгатьтән 21.00 сәгатькә кадәр, ә магистральләр һәм транспортның интенсив хәрәкәте булган урамнарны төнлә 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатькә кадәр туздыралар.

115. Мәйданнарның, магистральләренең, урамнарның һәм юлларның ясалма өслекләренең, ясалма юл корылмаларының, аерымланган трамвай юллары төнлә (23.00 дән 7.00 гә кадәр) һәм көндез (7.00 сәгатьтән 23.00 сәгатькә кадәр) башкарылар.

Юл читендә юылганда, су агымын тротуарларга смета һәм чүп-чар агызу, газоннар төшерү, жәмәгать транспортын көтү тукталышы, биналарның фасадына якын урнашу, сәүдә объектлары һ.б. алу рөхсәт ителми.

Әссе көннәрдә (һава температурасы 25 °С тан югары булганда) юлның өлешенә су сибү 12.00 дән 16.00 сәгатькә кадәр интервал белән башкарылар.

116. Юл буенда урнашкан урналарны чистарту көненә кимендә бер тапкыр, тукталыш мәйданчыкларында көненә ике тапкыр башкарылар.

117. Жәмәгать транспортының көтү павильоннары буялмаган, буялган һәм юылган, рөхсәт ителмәгән мәгълүмати-басма продукциядән, граффитидан чистартылган булырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш.

118. Аерым элементлар буенча юлларны жәйге жыештыруга таләпләр:

118.1. үтү өлеше төрле пычранулардан тулысынча чистартылырга һәм бөтен киңлеккә юылырга тиеш. Жайлаштыру сызыклары белән билгеләнгән көзгә, резерв полосалар комнан һәм вак чүп-чардан даими чистартылырга тиеш;

118.2. ике метрлы лотковый зоналарда грунт-комлы нанослар һәм пычранулар булырга тиеш түгел. Махсуслаштырылган машиналарның эш цикллари арасында барлыкка килергә мөмкин комлы кисәкчәләр һәм төрле вак чүп-чар белән пычранулар рөхсәт ителә;

118.3. юл кырыйлары эре габаритлы калдыклардан һәм башка чүп-чардан чистартылырга тиеш;

119. Юлларны кышкы жыештыруга таләпләр:

119.1. Кышкы чорда юлларны жыештыру түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) кар һәм юл йөрү өлешен чистарту, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, себерү, карны өемгә күчерү һәм кар чыгару;

2) юлларны, тротуарларны эшкәртү, кар яву башланган һәм бозлавык барлыкка килгән вакыттан алып жәмәгать транспортының бозга каршы материаллар белән көтүен туктату;

119.2. Юлларның, тротуарларның, парковкаларның (парковка кесәләренең) юл өлешеннән кар жыю, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары кар капламы билгеләнгән вакыттан алып даими рәвештә башкарылырга тиеш;

119.3. юлларның юл өлешен механикалаштырылган ысул белән (урып-жыю техникасы комплекслары) жыештырганда һәм кар өемнәре барлыкка килгәндә жәяүлеләр өчен чыгу урыннарында,

парковкалар (парковка кесэлэре) алдында, жэмэгать транспортын көтү тукталышлары, машина узу юллары белән аеру зарур;

119.4. Юлларның һәм аңа якын тротуарларның юл өлөшөннән чистартылган кар киң урамнарда, майданнарда һәм аерым полосаларга проспектларда, юл кырыйлары булган юлларда, калган урамнарда - юлның алгы өлөшөнә (машина юлының киңлегенә карап - урамның бер яисә ике ягыннан) хэрэкэт итә һәм валларга формалаша.

Урам чатларында, жэмэгать транспортының көтү тукталышларында, жэяүлелэр өчен чыгу юлларында, яңгыр сулары коелары урнашкан урыннарда кар өемнэре чистартыла: юл чатында - юл чатында, жэмэгать транспортын көтү тукталышларында - утырту майданчыгының озынлыгында, жэяүлелэр өчен чыгу юлларында - күчеш киңлегендә, лэкин 5 метрдан да ким булмаган жирдә, яңгыр сулары агып торган коеларда - кимендә 1,5 м.

Кар өенәң киңлеге 2 м дан артмаска тиеш;

119.5. Кар беренче чиратта күперлэрдән һәм юлүткэргечлэрдән, жэмэгать транспортының маршрут хэрэкэте булган тар урамнардан, пассажир транспорты тукталышларынан һәм жэяүлелэр һәм транспорт чаралары туплану мөмкинлеге булган башка урыннардан алына;

119.6. кар яуган вакытта юлларның юл өлөшөндә кар кар кар эретү станциялэрэнә йә билгелэнгән тэртиптә килештерелгән махсус урыннарда, ул тэмамланган вакыттан алып алты сэгатьтән дә соңга калмыйча чыгарылырга тиеш.

Кар эрү станциялэре йә махсус билгелэнгән урыннар подъездлы юллар, яктырту, көнкүреш биналары һәм киртэлэр белән жиһазландырыла;

119.7. Юлларны жыештырганда, тышкы яктырту баганаларын, тэртипле калканнарны, идарэ итү һәм башка корылмалар, агачлар, куаклар шкафларын саклауны, шулай ук юл читендә карны механикалаштырып жыештырганда яшел утыртмаларның сакланышын тээмин итэргә кирэк.

120. Экстремаль шартларда юлларны жыештыру өчен вэкалэтле орган юлларны жыештыру буенча чаралар комплексын күздә тоткан эшлэрнэң авария планын ээрлэргә тиеш.

121. Рэхсэт ителми:

121.1. квартал эчендэге машина юлларынан, ишегалды территориялэрэннән, предприятиялэр, оешмалар территориялэрэннән, төзелеш майданчыкларынан, сэдүдэ объектларынан чистартыла торган кар, боз, 8.00 сэгатьтән соң, шулай ук машина юлларын жыештыручы зат белән шартнамэ булмаганда, тротуарларга, юлларның һәм машина юлларының машина юлларына үтү өлөшөн бастырып чыгарырга яисэ күчэрэргә;

121.2. Тротуарларда бозга каршы реагент сыйфатында техник тоз һәм сыек хлор кальций куллану, жэмэгать транспортын көтү тукталышлары, паркларда, скверларда, ишегалларында һәм башка жэяүлелэр зоналарында һәм яшел утыртмалары булган территориялэрдә;

121.3. Авыз күчешен күчэрэргә һәм пычранган ком-тоз кар катнашмалары, шулай ук газларга, чэчэклэклэргә, куаклыкларга һәм башка яшел үсентелэрне күчэрэргә;

121.4. билгелэнгән тэртиптә килештерелмэгән урыннарда кар чыгарырга һәм тезэргә;

121.5. кар өемнэрен формалаштыру:

1) күрү өчпочмагы зонасында бер дэрэжэдэ һәм тимер юл аша чыгу юлларының һәм урамнарның киселешендә;

2) жэмэгать транспортын көтү тукталышыннан 20 метрга якынак;

3) транспорт киртэлэре яисэ югары бордюор белән жиһазландырылган юллар участокларында;

4) тротуарларда;

5) янэшэдэге территориялэргә кергән урыннарда;

121.6. юлга автотранспорт тэгэрмэчлэре белән грунт һәм пычрак чыгарылган;

121.7. Грунт, чүп-чар, юаш төзелеш материаллары, жиңел тару, юлларның пычрануына юл куймый торган брезент яки башка материал белән агачларны ташырга, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремэлэрен (шул исэптән цемент-комлы эремэне, известь, бетон катнашмаларын) юлга, тротуарга, юл кырына яки юл буена якын газ полосасына кою мөмкинлеген юкка чыгармый торган чаралар күрмичэ генэ күчэрэп йөртэргэ.

Кешелэрнэң ял итү һәм массакулэм булу урыннарын санитар карап тоту һәм төзеклэндэрү

122. Кешелэрнэң ял итү һәм массакулэм булу урыннарына түбэндэгелэр керэ:

1) майданнар, парклар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, жирлек урманнарында оештырылган ял урыннары, пляжлар;

2) актив ял итү һәм мавыктыргыч чаралар урыннары - стадионнар, уен комплекслары, ачык сэхнэ

мәйданчыклары һ.б.

3) сәүдә объектлары территорияләре (ваклап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган вак-ваклап сату чөлтәре объектлары комплекслары), жәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнеш, көнкүреш хезмәте күрсәтү;

4) административ һәм ижтимагый биналарга, учреждениеләргә яқын территорияләр.

123. Гомуми файдаланудагы мәйданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буен һәм башка территорияләргә жыю:

123.1.мәйданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буен 23.00 дән 8.00 гә кадәр жыюга кирәк. Көндөз чүп-чар жыючыларны һәм чүп-чар жыючыларны чүп-чар калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыю эшләре башкарыла;

123.2. Кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, бульварларда, яр буйларында һәм башка ял итү зоналарында юлларны жыештырганда, химик реагентлары булмаган карны шушы максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда, яшел утыртмаларны саклаган һәм кар суларын агызып чыгаруны тәмин иткән очракта, вакытлыча салып кую рөхсәт ителә.

124. Пляжларны жыю һәм санитар карап тоту:

124.1.пляжны төп жыештыру аны япканнан соң башкарыла һәм яр буйларын, чишенү урыннарын, яшел зоналарны һәм бәдрәфләрне жыештыру һәм дезинфекцияләүне үз эченә ала. Көндөз чүп-чар жыю һәм чүп-чар жыю калдыклары белән тулган чүп-чар жыештыру үткәрелә.

Каты көнкүреш калдыкларын чыгару көн саен 8.00 сәгатькә кадәр чыгарыла;

124.2.пляж территориясә чүп-чар белән жиһазландырылачак. Урманнар арасындагы ераклык 40 м дан артмаска тиеш;

124.3.пляжлар жәмәгать бәдрәфләре белән жиһазландырыла. Жәмәгать бәдрәфеннән су коену урынына кадәр ераклык кимендә 50 м һәм 200 м булырга тиеш;

124.4.пляж комының өскә катламы юешләнгән, чүп-чарны, башка калдыкларны бетергән һәм ком көн саен тигезләнәргә тиеш;

124.5. Коену өчен билгеләнгән урыннарда кер юу һәм хайваннар коену тыела.

125. Каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә шартнамә төземичә пляж ачу рөхсәт ителми.

126. Ваклап сату базарларын жыю һәм санитар карап тоту:

126.1. Ваклап сату базарларының (алга таба - базар) территорияләре төзекләндереләргә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер мәйданчыклары, контейнерлар һәм урналар белән жиһазландырылырга, яңгыр һәм кар суларын агызу өчен каты өслекләре һәм уклоннары булырга, шулай ук суүткәргеч һәм канализация булырга тиеш;

126.2. Базар һәм аның тирәсендәге территорияләргә төп жыештыру аны япканнан соң башкарыла. Көндөз чүп-чар жыючыларның каты көнкүреш калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыештыру һәм чистарту эшләре башкарыла;

елның жәйге чорында базар территориясендә 126.3 атна саен мәжбүри рәвештә дымлы жыештыру башкарыла;

126.4. базар территориясә 40 кв. м мәйдандагы бер урна исәбеннән жиһазландырылачак, өстәвенә, алар арасындагы ераклык 10 м дан артмаска тиеш;

127. Базар территориясендә һәм аның янәшәсендә урнашкан оешмалар, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, киосклар, сәүдә палаталары һәм павильоннары эшчәнлегә каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәт күрсәтүләргә килешү төземичә рөхсәт ителми.

128. Сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларын жыю һәм санитар карап тоту:

128.1.сәүдә объектлары территорияләрен тулысынча жыештыру һәм (яисә) жәмәгать туклануы тәүлегенә кимендә ике тапкыр (иртән һәм кич) гамәлгә ашырыла. Көндөз чүп-чар жыючыларны һәм чүп-чар жыючыларны чүп-чар калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыю эшләре башкарыла;

128.2.сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларына керә торган ишек янында кимендә ике урна урнаштырыла;

128.3.вакытлыча урам сәүдә урыннарында территорияләргә 10 м радиуста жыялар. Газ һәм тротуарларда тара һәм товарларны салу рөхсәт ителми;

128.4. калдыкларны чыгару тәмин ителә.

129.Башка сәүдә мәйданчыкларын, стационар булмаган вак-төяк чөлтәр объектлары комплексларын, социаль-мәдәни билгеләнештәге территорияләргә жыештыру аларны елның жылы вакытында мәжбүри алдан поливка белән япканнан соң башкарыла. Агымдагы урып-жыю көн дәвамында башкарыла. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәмин ителә.

130. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарын төзекләндерү:

130.1. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарында уңайлылык тудыру элементларының мәжбүри исемлегенә өслекләрне бәйләүнең, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен кечкенә контейнерлар, урам жиһазлары, яктырту жиһазлары, архитектура-декоратив яктырту жайланмалары, жирлек мәгълүматларын йөртүчеләр, яшелләндерү участкаларын яклау элементлары (металл киртәләр, өслекнең махсус төрлөрә һ.б.) керә;

130.2. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарының барлык территорияләре, пляжлардан тыш, коры өслеклә яисә яшел үсентеләр утыртылган үсемлек җирләре булырга тиеш;

130.3. ял итү һәм кешеләр күпләп жыела торган территорияләрдә яшелләндерү участкаларын чәчәкләр, газлар, ялгыз, төркемле, рядовой бистәләр, вертикаль, күпкатлы, мобиль яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк;

130.4. Кешеләргә ял итү һәм массакуләм булу урыннары, туалет урнаштыру һәм тоту таләпләрен үтәп, жиһазландырылган һәм эшли торган бәдрәф кабиналары белән комплектлануырга тиеш;

130.5. пычранган саен, кешеләрнең ялы яисә массакуләм жыела торган урыннарында фонтаннар, буалар, елга ярлары чистартылуырга тиеш;

130.6. массакуләм чаралар уздырғанда, аларны оештыручылар чараны үткәрү урынын жыештыруны һәм төзекләнделерүне яңартуны тәмин итәргә тиеш. Чараны уздыру урынын жыештыру һәм бозылган төзекләнделерү тәртибен билгеләнгән тәртиптә чараны уздыруга тиешле рөхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

131. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннары территорияләрендә рөхсәт ителми:

131.1. тару һәм сәүдә жиһазларын бу урынга билгеләнмәгән урыннарда сакларга, урнаштыруырга; житештерү һәм куллану калдыклары белән территорияне пычратырга;

131.3. автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, эшкәртелгән ягулык-майлау сыеклыкларын салырга;

131.4. автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар уздыруырга, билгеләнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләре урнаштыруырга;

131.5. табиғый һәм ясалма яшелләнделерү объектларын зарарларга;

131.6. кече архитектура формаларын зарарларга һәм аларны билгеләнгән урыннардан күчерергә;

131.7. өстәлләрдә һәм эскәмияләрнең аркаларында утыруырга;

131.8.

131.9. Автотранспорт чараларының түләүле стоянкаларын законсыз оештыруырга;

131.10. үз белдеге белән стационар булмаган объектларны урнаштыруырга;

131.11. тротуарларның асфальт-бетон өслеген, янәшәдәге яшел зоналарның бөтенлеген һәм территорияләре төзекләнделерүнең башка элементларын бозарга;

территориядә сәүдә-суыткыч жайланмасы кую;

131.13. халыктан каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга) калдыкларны контейнерларга (бункерларга) урнаштыру өчен, идарәче оешмалар белән каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен контейнерларга (бункерларга) килешү булмаса, каты көнкүреш калдыкларын жыярга;

Тимер-бетон блоklar, бағаналар, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка жайланмалар кую юлы белән тротуарларны үз белдеге белән каплау;

131.15. товарны сәүдә объектнан читтә чыгарырга;

131.16. учак ягарга, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар уздыруырга, мангаллар һәм ризыкны ачык ут ярдәмендә жылылык белән эшкәртү өчен башка жайланмалар кулланырга.

Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен жыештыру, карап тоту һәм төзекләнделерү

132. Йорт яны территориясен жыештыру:

132.1. Урып-жыю түбәндәге тәртиптә башкарылуырга тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр өчен юлларны (бозлавык һәм тайгаклык очрагында - ком чүбе), ә аннан соң ишегалды территорияләрен жыештыру;

132.2. жыештыру, кар яву вакытында житештерелә торган кар чистартудан тыш, 8.00 сәгатькә кадәр башкарыла.

Көндөзге вакытта машиналар тизлеге 4 км/сәг булганда жыярга рөхсәт ителә.

133. Жәйге жыештыру:

йорт яны территорияләрен жәйге жыештыру: себерү, юу яисә су сибү - махсус машиналар ярдәмендә - күбесенчә иртә, иртәнге һәм соң, кичке сәгатьләрдә, башкарылуырга тиеш;

133.2. Тротуар мойкасын бары тик ачык тротуарларда гына (алар прилотка полосасы белән чиктәш) һәм биналардан урамның машина юлына таба юнәлештә генә башкарырга кирәк;

133.3. Эссе вакытта тротуарларга су сибү кирәк булган саен башкарылырга тиеш, ләкин тәүлегенә кимендә ике тапкыр.

134. Кышкы жыештыру:

134.1. Түбәләрдә жыела торган кар үз вакытында жиргә ташланырга һәм прилот полосасына күчәргә, ә киң тротуарларда - валларга формалашырга тиеш;

134.2. Сугарулы кар тротуарлардан машина юлының алгы өлешенә, ә ишегалларында - төзелеш урыннарына күчәргә тиеш;

134.3. Квартал эчендәге юллардан авышкан карны борт ташына параллель урнашкан өемнәргә һәм өемнәргә салырга яисә, кагыйдә буларак, ротор кар чистартучылары ярдәмендә юл буен жайларга кирәк;

64.4 тротуарларда, урамнарның машина юлыннан газлар белән аерылып, 6 м дан артык киңлектә, карны тротуар уртасына таба борып жибәрү рөхсәт ителә;

кар өемнәренә һәм өемнәргә салу буенча 134.5 эш кар яуганнан соң алты сәгатътән дә соңга калмыйча, ә башка территорияләрдә 12 сәгатътән дә соңга калмыйча тротуарларда төгәлләнергә тиеш;

134.6. Ишегалларда, квартал эчендәге юлларда, газларда һәм ирекле территорияләрдә, жәяүлеләрнең ирекле хәрәкәтенә һәм автотранспортның йөрүенә комачауламый торган, яшел утыртмаларны һәм кар суларын бүлеп чыгаруны тәмин итеп, пычранмаган ком-тоз катнашмалары белән капланмаган кар өемнәре төзәргә рөхсәт ителә;

134.7. Камилләштерелгән япмалар булмаганда, карны хәрәкәт астына жыярга кирәк, аннары аны тыгызлау өчен кар катламын калдырырга кирәк;

134.8. юл капламаларын эшкәртүнең шомалыгы барлыкка килгәндә, ком-тоз катнашмасы белән эшкәртү бүлүчеләр ярдәмендә 0,2-0,3 кг/м нормасы буенча башкарылырга тиеш;

134.9. Боз ясалышын эшкәрткәннән соң йомшартылган катнашмаларны, ачык грунтка, агачларга яки газларга элэгүгә юл куймыйча, күчерергә яисә күчерергә кирәк.

135. Яз житүгә түбәндәгеләр гамәлгә ашырыла:

135.1. Тузан суларын нормаль чыгару өчен таләп ителә торган урыннарда су агызып китүне тәмин итү өчен, канауларны юдырту һәм чистарту;

135.2. Калын суларның люкларга һәм коеларны су белән тәмин итүгә системалы рәвештә куылуы;

135.3. Кар эреп беткәннән соң, калган кар һәм бозны чистарту.

136. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба - йорт яны территориясе) тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) даими жыештыру;

2) күзәтү һәм су сиптерү коеларын, дренажларны, лотокларны, үрелгән торбаларны ремонтлау һәм чистарту;

3) инженер челтәрләренең смотр коеларына, янғын сүндерү су белән тәмин итү чыганаclarына (гидрантларга, сулыкларга һ.б.) каршылыксыз үтеп керүне тәмин итү;

4) каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю һәм алып китү;

5) яшелләндерү һәм булган яшел утыртмаларны карау;

6) кече архитектура рәвешләрен карап тоту, агымдагы һәм капитал ремонтлау.

137. Калдыкларның барлык төрләре су үткәрми торган өслекле контейнер мәйданчыкларында урнаштырыла торган контейнерлар һәм бункерларга каты көнкүреш калдыкларын туплау нормалары нигезендә кирәкле күләмдә жыелырга тиеш.

138. Күпфатирлы йортларда яшәүче гражданныр түбәндәгеләргә бурычлы:

йорт яны территорияләрендә 138.1. чисталык һәм тәртип сакларга;

138.2. Каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны махсус контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан махсус мәйданчыкларга гына урнаштырырга.

139. Идарәче оешмалар түбәндәгеләрне тәмин итәргә тиеш:

139.1.8.00гә кадәр йорт яны территорияләрен жыештыру һәм көн дәвамында - чисталыкны саклау;

139.2. каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру, ә анализланмаган биналарда - моннан тыш, сыек көнкүреш калдыклары өчен жыентыклар урнаштыру;

расланган график нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны чыгару;

контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер мәйданчыкларын, аларга килү юлларын чиста һәм төзек хәлдә тоту;

139.5. подъездларга керү юлларында чүп савытлары, эскәмияләр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;

139.6. Территорияне сезонлы эксплуатацияләүгә әзерләү, шул исәптән суның агып чыгуын тәмин итү өчен юыну һәм канау чистарту, кар суларының люкларга һәм коега даими рәвештә куылуы, кар

эрегәннән соң территорияне чистарту һәм кирәкле башка эшләрне башкару;

139.7.тайгак участкаларны ком-тоз һәм (яисә) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкәртү;

яшел үсентеләрне һәм газларны саклауны һәм квалификацияле тәрбияләүне;

Караңгы төшкөч тышкы яктырту чараларын төзөк хәлдә тоту һәм аларны кабызу.

140. Йорт алды территориясендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

140.1. Яфракны, калдыкларның һәм чүп-чарның теләсә нинди төрләрән яндырырга;

140.2. хужалык майданчыгыннан читтә эчке киём, киём, келәм һәм башка предметларны элэргә;

140.3. контейнер майданчыкларына илтүче юлларны томаларга;

140.4. Урамнарның һәм юлларның, тротуарларның, газларның һәм яшел зоналарның юл өлешендә контейнерлар (бункерлар) билгелэргә;

140.5. Билгелэнгән тэртипне бозуда йорт яны территорияләренең коймаларын үз белдеге белән билгелэргә;

140.6. Үз белдеге белән ишегалды корылмалары төзэргә;

140.7. йорт янындагы территорияне металл ватык, көнкүреш һәм төзелеш калдыклары һәм материаллар, шлак, зола һәм житештерү һәм куллану калдыклары белән капларга, тараны кушарга һәм сакларга;

140.8. Умарталыклар тотарга, калдыклар һәм чүп-чар ташларга;

140.9. Автотранспорт чараларын түлэүле туктатуны оештырырга;

140.10. тимер-бетон блоklar, баганалар, киртэлэр, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар ярдәмендә квартал эчендәге машина юлларын үз белдегә белән ябарга;

140.11. автомашиналар, ягулык һәм майлар юуны башкарырга, тавыш сигналларын, тормозны һәм двигательләрне көйлэргә;

140.12. кешелэр сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаучы теләсә нинди эшлэр башкарырга;

140.13. теләсә нинди сәүдә һәм жәмәгать туклануы предприятелиэрән, шул исәптән палаткалар, киосклар, ларька, мини-базарлар, павильоннар, жәйге кафелар, житештерү объектлары, автомобильләрне, көнкүреш техникасын, аяк киёмнэрән, шулай ук кунак бүлмэлэрәннән тыш, автостоянкаларны урнаштырырга;

140.14 йорт яны территориясенә эчке юллары буйлап транспорт транзит хэрәкәтен башкарырга;

140.15. учак ягу, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткэрү, мангаллар һәм ризыкны ачык ут ярдәмендә жылылык белән эшкәртү өчен башка жайланмалар куллану.

141. Идарәче оешмалар түбәндәгеләрне тээмин итэргә тиеш:

141.1. яшел утыртмаларның сакланышы;

141.2. жәй көннэрәндә һәм коры көннэрәдә газоннарга, ччәклеклэргә, агачларга һәм куакларга су сибү;

141.3. аларда төзелеш материаллары, ком, чүп-чар, кар, боз һәм башка төзелешлэрдән башка газларның сакланышы һәм бөтенлеге;

141.4. Яңа агач һәм куаклар утырту, юллар челтэре үзгэрү һәм жиһазларны билгелэнгән тэртиптә килештерелгән проектлар буенча гына яңадан планлаштыру, агротехник шартларны үтэп урнаштыру.

142. Йорт яны территориясен төзөклэндэрү:

һэр йорт билэмәсе территориясендә, кагыйдә буларак, түбәндәгеләр булырга тиеш:

1) йорт кирәк-яраklarын киптерү өчен хужалык майданчыгын, киём-салымны, келәмнэрне һәм йорт кирәк-яраklarын чистартуны;

2) өлкәннэрне ял итү майданчыгы;

3) балалар өчен уен һәм спорт майданчыклары яшеллэндэрү һәм балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен кече архитектура формаларын кирәкле жиһазлау.

143. Эгэр участок территориясе күләме мөмкинлек бирсә, участок чиклэрәндә этлэр йөртү өчен майданчык урнаштырылырга мөмкин.

144. Йорт подъездлары каршындагы майданчыклар, юл йөрү һәм жәяүлелэр өчен юллар каты өслекле булырга тиеш. Каты өслеклэр салганда, яңгыр суларын буш агызу мөмкинлеге каралырга тиеш.

145. Күпфатирлы йортлар, биналар һәм корылмалар тирәсендә барлык коймалар һәм коймалар төзөк хәлдә булырга, чиста һәм буялган булырга тиеш.

146. Торак йортларга төзелгән жәмәгать корылмалары йортның торак өлешеннән изоляциялэнгән керү юлларына ия булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспортын кую ишегалды территориясеннән читтә булырга тиеш.

147. Торак йорт ишегалды ягыннан жәмәгать билгелэнешендәге урыннар өчен тэрэзалэр һәм фатирларга керү урыннары булган материалларны, продукцияне тутыру рөхсәт ителми. Йөкне тэрэзалэр булмаган торак йортлар торбаларыннан, жир асты тоннельлэрәннән яки ябык дебаркадерлардан, юллар

ягыннан башкарырга кирәк.

148.Квартал эчендәге территорияләрдә транспорт чараларын урнаштыру кешеләрнең, шулай ук урып-жыю һәм махсус техниканың тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

V. Территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

149.Территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компонентлары булган территорияне төзекләндерү элементлары булу гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә проект документларында эшләнәргә һәм каралырга тиеш.

мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияне төзекләндерү элементларына проект документациясе мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендәге вәкаләтле органнар белән килештерелә.

Озын яисә даими файдаланудагы территорияне төзекләндерүнең стационар элементлары аларны кулдан күчерү мөмкинлеген булдырмас өчен ныгытылырга тиеш.

150.Төзекләндерү элементларының эчтәлегә, аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрен дә кертеп, төзекләндерү элементлары хужалары башкара.

Яшелләндерү

151.Яшел утыртмалар территорияне төзекләндерүнең мәжбүри элементы булып тора.

Төзекләндерү эшләрен башкарганда гамәлдәге яшел утыртмаларны мөмкин кадәр күбрәк саклап калырга кирәк.

152.Жирлек территориясендә яшелләндерүнең ике төре кулланылырга мөмкин: стационар - үсемлекләргә туфракка утырту һәм мобиль урыннарда утырту - үсемлекләргә махсус күчмә савытларга (контейнерлар, вазоннар һ.б.) утырту.

Стационар һәм мобиль яшелләндерүне рельефның табигый һәм ясалма элементларында, түбәләрендә (түбә яшелләндерү), фасадаларында (вертикаль яшелләндерү) архитектура-ландшафт объектлары (газлар, бакчалар, чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар булган майданчыклар) төзү өчен файдаланалар.

153.яшелләндерү объектларын тоту - яшел утыртмаларны карау һәм яшелләндерелгән территорияләргә төзекләндерү элементларын карап тоту, күләм корылмаларның конструктив элементларын аз гына деформацияләүне һәм зарарлануларын бетерү, шулай ук жәйге һәм кышкы чорда күчмә кече формаларны жыю эшләре комплексы ул.

154. яшелләндерү объектларында эшләр башкаруга таләпләр:

154.1. яшелләндерү объектлары янындагы төзелеш майданчыкларын оештырганда проектта сакланучы, тәбәнәк һәм киң ябалдашларны өлешчә кисеп алу, агач кәүсәләрен сак белән бәйләү, куакларның ябалдашларын бәйләү, туфрак кишәрлекләрен чүп-чар белән чүпләү, туфракны тыгызлауны кисәтү максатларында транспорт чаралары һәм башка техника йөрү һәм туктап торулар белән янәшә урнашкан үсемлек астындагы туфрак участкаларын чүпләү юлы белән саклау чараларын күрергә кирәк;

154.2. Территорияне вертикаль планлаштыру, жир асты коммуникацияләрен салу, юлларны, машина юлларын һәм тротуарларны төзекләндерү яшелләндерү алдыннан тәмамланырга тиеш;

Туфрак катламын бозуга бәйле рәвештә ремонт, төзелеш һәм башка эшләр башкарганда, туфракның уңдырышлы катламын яшеллек төзелешендә файдалану өчен төшерергә һәм сакларга кирәк. Югарыда күрсәтелгән эшләргә башкарганнан соң бозылган жир кишәрлекләрен һәм утыртмаларны торгызырга кирәк. Яңадан торгызу эшләргә житештерү проектында каралырга тиеш;

154.4.

155.Яшел утыртмалар хужалары бурычлы:

155.1. Яшел утыртмаларны саклауны һәм квалификацияле карауны тәмин итәргә;

155.2.елның жәендә коры көннәрдә газлар, чәчәк түтәлләре, агач һәм куаклар сиптерүне тәмин итәргә;

155.3.газларның сакланышын һәм бөтенлеген тәмин итәргә;

155.4. Агач һәм куакларны яңа утырту һәм утырту, шулай ук юллар, майданчыклар, газлар челтәрләрен планлаштыруны үзгәртү бары тик жирле үзидарәнен башкарма органы белән килештерелгән проектлар буенча гына башкарырга;

155.5 яшелләндерү объектларында сулыклар булса, аларны чиста тотарга һәм кимендә 10 елга бер мәртәбә чистартырга;

156. Күлгәндә рөхсәт ителми:

156.1. төзелешләргә, аларның эшләвен һәм хезмәт күрсәтүен тәмин итү өчен билгеләнгән төзелешләрдән тыш, урнаштырырга;

156.2.

156.3. Гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары булган паркларның, скверларның, мемориаль зоналарының газон бакчаларында ял итү һәм уеннар өчен урынга урнаштырырга;

яшелләндерү объектларында чаңгыда һәм чаналарда махсус билгеләнгән урыннардан тыш шуарга;

156.5. ағачка һәм башка яшел утыртмаларга гамак, таган, турник, кер киптерү өчен бау тагарга, ағачларга реклама һәм мәгълүмат щитлары һәм табличкаларын, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән чыгарыла торган конструкцияләргә, беркетергә, объектларга, афишаларга, агитация материалларына, техник конструкцияләргә, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәмин итү чараларына, баганалардан, коймалардан, реклама калканнарыннан, электр чыбыкларыннан, лампалардан, чәнечкеле киртәләрдән аерырга;

156.6. стационар булмаган объектларны, шулай ук юл сервисы объектларын билгеләргә, шул исәптән, ел вакытына карамастан, автостоянкалар һәм парковкалар урнаштырырга;

156.7. төзелеш материалларын һәм башка материалларны, калдыкларны, чүп-чарны, бозга каршы материалларны һәм башка зарарлы матдәләргә, шулай ук ком һәм бозга каршы реагентлар белән пычранган карны, боз төркемнәрен кушарга;

яшелчә бакчалары өчен 156.8 казу башкарырга;

156.9. Йорт хайваннарын газларда һәм чәчәкләрдә йөрттергә;

156.10. Яфракларны, үләнне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларны лотокларга һәм башка суүткәргеч жайланмаларга кертергә;

156.11. смета һәм чүпне газоннарда ташларга;

156.12. учак ягу, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткәргү, мангаллар һәм ризыкны ачык ут ярдәмендә жылылык белән эшкәртү өчен башка жайланмалар куллану;

156.13. сок, сумала чыгару өчен ағачлар кисеп, аларга башка механик зыян китерү;

156.14. житештерү һәм куллану калдыкларыннан, шул исәптән автомобиль покрышкаларыннан, территорияне төзекләндерү, шәһәр территориясендә клумб оештыру өчен файдаланырга;

156.15. Күпьяллык чәчәкләр белән мәшгуль жир кишәрлекләреннән кар чыгарырга, шулай ук кардан житәрлек булмаган салкын үсентеләр утыртучы участокларны ачарга;

156.16. Шәһәр территорияләрендә, санитария таләпләре югары булган урыннардан тыш (чүп контейнерларына, жәмәгать бәдрәфләренә якин булу һ.б.) ағач кәүсәләрен агартырга;

156.17. яшелләндерелгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәмияләргә, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

156.18. Ағач тамырларын кәүсәдән 1,5 м ераклыкта ачарга һәм ағач муеннарын жир яки төзелеш калдыклары белән күмәргә.

Коймалар

157. Коймаларны төзү төзекләндерү өчен өстәмә элемент булып тора.

158. Утлар бер-берсеннән аерыла:

1) билгеләү (декоратив, яклау, аларның ярашуы);

2) биеклегә (түбәнлегә - 1,0 м га кадәр, уртача - 1,1-1,7 м, югары - 1,8-3,0 м);

3) материалның төре (металл, тимер-бетон һ.б.);

4) күз карашы өчен сизгерлек дәрәжәсе (үтә күренмәле, саңгырау);

5) стационар (даими, вакытлыча, күчмә) һәм башка киртәләр.

Коймаларны проектлау аларның урнашу урыннарына һәм билгеләнешенә карап, гамәлдәге дүлэт стандартлары, сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларына, индивидуаль проектлау проектларына карап башкарыла.

159. мәдәни мирас объектлары территорияләрен төзү элегә территорияләргә өчен билгеләнгән шәһәр төзелеш регламентлары нигезендә башкарылырга тиеш.

Ижтимагый, торак, рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә чукрак һәм тимер-бетон коймаларны проектлау рөхсәт ителми.

Сәнәгать, махсус территорияләргә ачу декоратив тимер-бетон панельләрдән башкарылырга мөмкин.

Коймаларның урта һәм югары төрләрен проектлаганда жир асты корымалары белән кисешү урыннарында ремонт яки төзелеш эшләргә башкарырга мөмкинлек бирә торган коймалар конструкцияләргә каралган.

Ағачлар интенсив жәяүлеләр хәрәкәте зонасында яки төзелеш һәм реконструкция эшләргә башкару

зоналарында үскән очракта, яклауның башка төрләрә булмаганда, 0,9 м һәм аннан да күбрәк диаметрлы саклагыч коймалар, 0,8 м диаметрлы һәм аннан да күбрәк яшенә, агач токымнарына һәм башка характеристикаларга бәйле рәвештә саклау корылмаларын күз алдында тотарга кирәк.

Мәйданчыклар

160. Жирлек территориясендә түбәндәге мәйданчыклар урнашкан: балаларның уеннары, өлкәннәрнең ялы, спорт белән шөгыльләнү, чүп-чар жыючыларны урнаштыру, этләрне йөртү, машина кую урыннары.

Төркәлгән мәдәни мирас ядкарьләренә һәм махсус сакланылучы табигать территорияләренә саклау зоналары чикләрендә мәйданчыклар урнаштыру истәлекләрне саклау, табигатьтән файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау вәкаләтле органнары белән килештерергә тәкъдим ителә.

Йорт тирәсендәге территорияләр, кагыйдә буларак, балалар өчен уен һәм спорт мәйданчыклары белән тәмин ителергә тиеш. Мәйданчыклар төзек һәм жәрәхәтләнү куркынычсыз инвентарь белән тәмин ителергә тиеш.

Балалар мәйданчыклары

161. Балалар мәйданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым мәйданчыклар рәвешендә яисә яшь мәнфәгатьләре буенча зоналаштырылган комплекслы уен мәйданчыклары буларак оештырыла.

Балалар мәйданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең йомшак төрләрә, мәйданчыкның газ белән тоташу элементлары, яшелләндерү, уен жиһазлары, эскәмия һәм урналар, яктырту жиһазлары.

Торак йортлар һәм жәмәгать биналары тәрәзәләреннән мәктәпкәчә яшьтәге балалар мәйданчыклары чикләренә кадәр ераклык - 10 метрдан, кече һәм урта мәктәп яшендәге балалар мәйданчыклары - 20 метрдан кимрәк, комплекслы уен мәйданчыклары 40 метрдан да ким булмаса, спорт-уен комплекслары - 100 метрдан да ким булмаса тиеш.

Балалар уен мәйданчыклары контейнер мәйданчыкларыннан кимендә 20 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

162. Балалар мәйданчыклары түбәндәгеләргә тиеш:

162.1. жәйге чорда тигезсезлекләр ком сибелгән өслек планировкасы булырга;

162.2. Иртәнге вакытта даими рәвештә себерелергә һәм чылатырга;

162.3. буялган булырга, мәйданчыкта коймаларның һәм корылмаларның төсен елга кимендә бер тапкыр житештерергә, ә ремонтны - кирәк булган саен;

162.4.Транзит жәяүлеләр хәрәкәтеннән, машина юлларыннан, борылыш мәйданчыкларыннан, кунакчыл стоянкалардан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру өчен мәйданчыклардан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлы саклау участкаларыннан изоляцияләнергә.

Травматизмны булдырмас өчен, мәйданчык территориясендә чыгыш ясаучы тамырлар яки түбән ботаклар, жир өслегендә урнашкан иске, киселгән жиһазлар калдыклары (стойкалар, фундаментлар) булу рөхсәт ителми (кагыйдә буларак, турникларда һәм качельләрдә).

Янындагы территорияләргә реконструкцияләгәндә балалар мәйданчыклары территориясендә эшләр алып бару һәм төзелеш материалларын складлау рөхсәт ителми.

Яктырту жиһазлары, кагыйдә буларак, мәйданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшләрәгә тиеш.

Яктырту жайланмаларын 2,5 м дан да ким булмаган биеклектә урнаштыру рөхсәт ителми.

Уен жиһазларын урнаштыру норматив куркынычсызлык параметрларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

163.Балалар мәйданчыкларын карап тоту һәм аларда куркынычсызлыкны тәмин итү өчен жаваплылык аларны эксплуатацияләүче затларга йөкләнә.

Спорт мәйданчыклары

164. Спорт мәйданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәре физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән.

Спорт мәйданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең йомшак яисә газ төрләрә (жәйге чорда), спорт жиһазлары.

Спорт майданчыклары яшеллэндерелә һәм чөлтәрле койма белән әйләндереп алына. Яшеллек майданчык периметры буйлап урнаштырыла, вертикаль яшелләндерү кулланырга мөмкин. Койманың биеклегә 2,5-3 м, майданчыкларның бер-берсенә терәлгән урыннарында биеклегә 1,2 м.

Спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында йә махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәләмәтлек сукмакларында) рекреацияләр составында урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар рәвешендәге спорт жиһазлары заводта ясалган, махсус эшкәртелгән өслеклә бүрәнәләрдән һәм бүрәнәләрдән ясалган (ярыклар, ярыклар булмау һ.б.) булырга мөмкин.

Урнашканда сертификацияләнгән жиһазлар каталогларына таянып эш итәргә кирәк.

Ял итү майданчыклары

165. Торак төзелеше территориясендә өлкән яштыгә халыкның ял итү һәм өстәл уеннары өчен билгеләнгән ял майданчыкларын оештыру мөмкин. Торак йортлар тәрәзәләреннән алып тын ял итү майданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан да ким булмаса тиеш, шау-шулы өстәл уеннары майданчыклары - 25 метрдан да ким булмаса тиеш.

Ял майданчыгында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә гадәттә каты өслек төрләре, майданчыкның газ белән тоташу элементлары, яшелләндерү, ял итү өчен эскәмияләр, эскәмияләр һәм өстәлләр, урналар (ким дигәндә һәр эскәмиядә) керә, яктырту жиһазлары керә.

Майданны каплауны плитә куәте рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Ял майданчыкларын һәм балалар майданчыкларын берләштергәндә, балалар уеннары зонасында өслекнең каты төрләрен урнаштырырга киңәш ителми.

Парклар территорияләрендә чирәмдәге ял майданчыклары оештырылырга мөмкин.

Автостоянкалар майданчыклары

166. Жирлек территориясендә автостоянкаларның түбәндәге төрләре: автомобильләргә кыска вакытлы һәм озак саклау урнаштырыла.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең каты төрләрен, өслекләргә бәйләү элементларын, коймаларны яисә чүп-чар өчен кечкенә контейнерларны, яктырту жайланмаларын, мәгълүмати жиһазларны (күрсәткечләргә).

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участокларына килү юллары жәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән кисешмәскә тиеш.

Автотранспорт чараларын озак вакытлы һәм кыска вакытлы саклау участогы аша жәяүлеләр өчен транзит юллар оештыру рәхсәт ителми.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы калган территориядән 3 м киңлектәге яшел үсентеләр полосасы белән аерылырга мөмкин.

Кече архитектура формалары

167. Кече архитектура формаларын урнаштыру биналарны һәм корылмаларны төзүнең, реконструкцияләүнең һәм капитал ремонтлауның проект документациясе, шулай ук төзекләндерү яисә эскиз тәкъдимнәре проектларының "төзекләндерү" бүлегенә нигезендә гамәлгә ашырыла.

Кече архитектура формаларын проекктаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга тәкъдим ителә. Тарихи төзелеш зоналары, жирлекнең үзәк үзәге, жирлекнең күп функцияле үзәкләре һәм зоналары өчен кече архитектура формалары индивидуаль проект эшләнмәләре нигезендә проектланырга тиеш.

168. Кече архитектура формаларына төп таләпләр түбәндәгеләр:

168.1. Территорияне төзекләндерү элементларының архитектура һәм ландшафт даирәсе характерына туры килүе;

168.2. Материалларның декоратив һәм эксплуатация сыйфатының югары булуы, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, озак вакыт дәвамында аларны саклап калу;

168.3. Конструкциянең ныклығы, ышанычлылығы, иминлеге.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

169. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары.

169.1. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.

Гамәлдәге такталардан һәм режимлы табличкалардан тыш, тышкы мәгълүмат чаралары вәкаләтле орган белән килештерелгән паспорт нигезендә һәм аның белән тулысынча яраштырып урнаштырыла һәм файдаланыла.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары хужалары аларның тиешле торышын күзәтергә, аларны вакытында ремонтларга һәм тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштыру урыннарын жыештырырга тиеш.

Реклама яки мәгълүмати хәбәрләр урнаштырмыйча тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат кырын зарарлау, шулай ук тышкы реклама чараларын һәм полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән мәгълүматны ябыштыру, ябыштыру рөхсәт ителми.

Реклама яки мәгълүмат конструкциясе хужасы территорияне төзекләндерергә һәм (яисә) фасадның тышкы кыяфәтен монтаждан соң (демонтаждан) өч тәүлек дәвамында торгыздырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә демонтацияләнергә тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын беркеткәндә объектлар корылмаларына һәм корылмаларына зыян китерү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклыгын һәм тотрыклылыгын киметү рөхсәт ителми.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чараларын тиешенчә тотмаган, жир кишәрлеген жыештырган һәм санитар карап тоткан өчен тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары хужалары җаваплы.

169.2. Реклама конструкцияләренең тышкы күренешенә һәм урнашу урынына таләпләр «Реклама турында» 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ Федераль законы белән билгеләнә.

169.3. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары түбәндәге төрләргә мөмкин:

- көйләнгән конструкция;
- декоратив панно;
- консол конструкциясе;
- түбә конструкция;
- витрин конструкция;
- гамәлгә кую тактасы;
- режимлы табличка;
- модульле конструкция;
- стела;
- калкан конструкциясе;
- флаглар композициясе;
- Махсуслаштырылган конструкция.

169.4. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларына гомуми таләпләр:

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, эзерләү һәм урнаштыру төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, Россия Федерациясе халыкларының мэдәни мирас объектлары (тарих һәм мэдәният ядкарлары) турында Россия Федерациясе законнары таләпләре, аларны саклау һәм алардан файдалану таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш;

Тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Россия Федерациясе дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәгән килеш урнаштырылырга тиеш;

Ике яки аннан да күбрәк тел кулланган очракта, текстлар эчтәлек һәм техник бизәлеш буенча тиндәш булырга, грамоталы һәм аңлаешлы итеп башкарылырга тиеш;

169.4.1. Мәгълүмат конструкциясе хужасы куркынычсызлык кагыйдәләрен теләсә нинди бозулар, шулай ук мәгълүмати конструкцияләргә монтажлау һәм эксплуатацияләү шартларын бозганда төзексезлекләр һәм авария хәлләре өчен җаваплы.

169.4.2. Тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру рөхсәт ителми:

1) күпфатирлы торак йортлар фасадларында:

- торак биналар чикләрендә, беренче һәм икенче катлар арасында урнашкан конструкцияләрдән тыш, торак булмаган бина биләгән урында;

- торак йортның үз чикләреннән иң күбе 1,5 метрга чыгып төзелгән торак булмаган биналар чикләреннән һәм мәгълүмат конструкциясен урнаштыручы зат тарафыннан биләнә торган заттан тыш, беренче һәм икенче катлар арасында урнашкан конструкцияләрдән тыш, торак йортның габаритларында

урнашкан торак булмаган биналар чикләрендә;

- әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрақлардан тыш, тәрәзә һәм ишек уемнарының, шулай ук витраж һәм витриналарның, шул исәптән төзелгән-кушып төзелгән биналарның тулысынча яисә өлешчә ябылуы рәвешендә;

- киртәләүче конструкцияләрдә, балконнарда, әгәр дә керү төркеменең проект тәкъдиме белән каралмаган булса;

2) торак булмаган билгеләнештәге биналар фасадларында:

- биш каттан артык биеклектәге биналарда вертикаль консольный конструкцияләр;

- вертикаль тәртиптә урнашкан көйләнгән конструкцияләр;

- әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрақлардан тыш, икенче кат тәрәзәләренең аскы дәрәжәсеннән югарырак;

3) төшереп калдырылган;

4) фризаларда, керү төркемнәре козырекларында:

- бер керү юлы булганда, бер конструкциядән артыграк;

- бер керү урыны булган керү төркеме фризында урнаштырыла торган яктылык тартмалары, фон конструкцияләре рәвешендә;

5) мәдәни мирас объектларында, 1959 елга кадәр төзелгән тарихи биналарда:

- фонлы конструкцияләр, яктылык тартмалары, динамик конструкцияләр;

- яктылыктан файдаланып;

- архитектур фон белән ярашмый торган капма-каршы һәм төсләргә бай карарда;

6) административ-офис, сәүдә, мәдәни-күнел ачу, мондый объект проектында каралмаган 400 кв. метрдан артык майданлы спорт объектларында;

7) индивидуаль яисә күпфатирлы торак йортлар территориясендә аерым торучы конструкцияләр рәвешендә;

8) яба һәм каплап тора торган проемалар, витриналар, тәрәзәләр, арок, архитектура детальләре һәм декоратив-сәнгати бизәлеш, биналарда суперграфик, әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрақлардан тыш;

9) фасадның архитектура үзәнчәлекләрен исәпкә алмыйча. Биналар фасадларында тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру вариантлары әлеге Кагыйдәләргә кушымта белән билгеләнә;

10) эркерларда, колонналарда, пилястраларда, балконнарда;

11) мемориаль такталардан 2,0 м ераклыкта;

12) адреслы атрибутиканы каплай торган (урам исемнәре һәм йорт номерлары күрсәткечләре);

13) 2 каттан артык биеклектәге биналарның аулак торналарында;

14) декоратив паннодан, модульле конструкцияләрдән, шулай ук автозаправка станцияләрендә стел, калкан, витрина, консольный конструкцияләр рәвешендә банк операцияләрен гамәлгә ашыручы оешмалар өчен алмаш мәгълүмат белән;

15) "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы үз көченә мәжбүри булмаган мәгълүматны (фирма исеме (исеме), аның урнашкан урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында мәгълүмат), э атап әйткәндә, телефон, сайт, электрон почта адреслары номерларын, юнәлешләр, товарлар һәм хезмәт күрсәтүләр исемлеген, биналарны арендау, сату турындагы мәгълүматны, модульле конструкцияләр рәвешендәге коймага яисә бинага, шулай ук калкан һәм витрин конструкцияләр рәвешендәге чыгармалардан тыш, күрсәтелгән мәгълүматны үз эченә алган мәгълүмат;

16) текстлы мәгълүматтан башка сурәтләр генә булган;

17) төсләре буенча фасадның архитектур фоны белән туры килмәүчеләр;

18) яктыртуның ачык ысулын кулланып;

19) флаглы композицияләрдән, шулай ук 6,0 м озынлыктагы яктылык тартмалары рәвешендәге көйләнгән конструкцияләрдән тыш, тукыма материаллар эзерләүдә кулланылган килеш;

20) мәгълүмат конструкциясенә бер төрән кулланып, мәгълүматны кабатлаучы, моңа түбәндәгеләр керми:

- Россия Федерациясе дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәү нигезендә башкарылган мәгълүмат;

- берничә урам киселешендә яисә ике урам арасындагы территориядә урнашкан бинаның һәр фасадында урнаштырылган мәгълүмат;

- автозаправка станцияләре фасадларында урнаштырыла торган мәгълүмат;

21) төшереп калдырылган;

22) кабартылган конструкцияләр, штендерлар рәвешендә;

23) түбәнең (парапетның, фризының) өске тамгасыннан югарырак төзелгән-кушып төзелгән биналарның (тамбурларны да кертеп);

24) Сеже авыл жирлегенең тарихи территорияләре чикләрендә жем-жем иткән яктылык файдаланып.

169.4.3. Тышкы мәгълүмат урнаштыру чараларының аерым төрлөрөнә таләпләр.

169.4.4. Әлеге конструкция - диварларның тышкы өслегендә, фризлар, козыреклар, фронтоннар биналарында, керү яки тәрәзә (витриналар) өстендәге стационар булмаган сәүдә объектларында, диварлар өслегеннән 0,2 м ераклыгында, фонсыз конструкция рәвешендә, яктылык тартмасы рәвешендә, каркастан, текст мәгълүматы булган мәгълүмати кырдан, декоратив элементлар, билгеләр һәм стена өслегенә турыдан-туры төшерелгән сурәт элементларынан тора торган мәгълүмати корылма.

Жанлы конструкцияләргә урнаштыру рөхсәт ителми:

1) бинаның катлары тәрәзәләре, стационар булмаган сәүдә объекты арасында биекләктән 2/3 артык биекләктә;

2) бинаның катлары тәрәзәләре, стационар булмаган сәүдә объекты арасында арка тәрәзәләре биекләктән 1/2 артык биекләктә;

3) текстлы мәгълүматның биеклегә фриз биеклегеннән 2/3 артык (шул исәптән төзелгән-кушып төзелгән биналар);

4) бер катлы биналарда (шул исәптән төзелгән-кушып төзелгән биналарда) фризың биеклегә яисә биеклегә, керү төркемнәре, ут тартмалары, фризда урнаштырыла торган фонлы конструкцияләр рәвешендәге стационар булмаган сәүдә объектлары;

5) бинаның фронтон биеклегеннән 1/2 артык биеклегә, стационар булмаган сәүдә объекты;

6) козырегында 0,5 м дан артык биекләктә;

7) фасад озынлыгының 70%тан артыграгын;

8) 0,5 м биекләктәге беренче кат чикләрендә, проемалар һәм биекләк арасында 1,5 м дан артык, почмак участокларында 50% тан артык простенка озынлыгы;

9) мәгълүматны башка телләрдә кулланганда, әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән конструкциянең озынлыгы 50%тан артыгракка арттырылган озынлык;

10) төрле телләрдә язуларның тиндәшсез зурлыкларын һәм шрифтларын кулланып;

11) беренче, цоколь яисә подвал катларының тышкы стеналарын өсләктә урнаштырганда жир өсте дәрәжәсеннән түбәнгә кырыйга кадәр 0,6 м түбәнрәк;

12) проемалар булган очракта, тоташ пыялалану, фриз, фронтон булмаган очракта икенче каттан югарырак, моңа конструкцияне урнаштыру күздә тотыла торган тәрәзә уемының биеклегә ике биекләктән арткан очраклар керми;

13) икенче каттан югарырак тоташ пыялалауда урнашканда бер конструкция күләмендә;

14) тарихи территорияләр чикләрендә урамга (бу урамнарны төзүнең алгы линиясен төзи) чыга торган төп һәм ян фасадлардагы, стационар булмаган сәүдә объектларындагы фонлы конструкцияләр һәм утлы тартмалар рәвешендә, Казан шәһәренең урамнары һәм гомумшәһәр юллары буйлап, автомобиль сату буенча махсуслаштырылган объектларынан тыш, шәһәр мохите эстетикасына таләпләр югары булган Казан шәһәре урамнары һәм гомумшәһәр юллары буйлап;

15) әлеге Кагыйдәләрдә каралган очраклардан тыш, бер-берсе өстендәге фонлы конструкцияләр һәм яктылык тартмалары рәвешендә;

16) өсләге бинаның параллель булмаган стенасы, стационар булмаган сәүдә объекты, керү төркеме, козыреклары урнашкан фризда фон конструкцияләре һәм яктылык тартмалары рәвешендә;

17) бинада, стационар булмаган сәүдә объектында фонның төрле төстәге конструкцияләреннән файдаланып;

18) беренче каттагы яисә беренче каттагы проемалар арасында урнашканда фон конструкцияләре һәм яктылык тартмалары рәвешендә;

алмаштырылган мәгълүмат белән;

20) бинаның фасадларында стенага турыдан-туры ясалган сурәт белән, алар настенный конструкцияләргә башка төрләрән куллануны күздә тотып;

21) мәгълүмат тапшыруның динамик ысулыннан файдаланып;

22) фронтонда, өске каттагы фризда конструкцияне рөхсәт (киләштерү) нигезендә билгеләнгән, конструкцияне урнаштыру урыны өстендә урнаштырылган түбә конструкциясе булганда, аның гамәлдә булу срогы тәмамланган, моңа бердәм мәгълүмати эчтәлекле түбә конструкциясе белән берләштерелгән түбә конструкциясеннән тыш (бер эшчәнлек турында гомуми мәгълүмат);

23) мәдәни мирас объектларында, 1959 елга кадәр төзелеш датасы белән тарихи биналарда 0,5 метрдан артык биекләктә;

24) Сежә авыл жирлегенә тарихи территорияләре чикләрендә 1,0 метрдан артык биекләктә;

25) түбә яссылыгын бина стенасыннан, стационар булмаган сәүдә объектлардан карниз дәрәжәсеннән алып скат түбә очына кадәр кимендә 3,0 м биекләктә аера торган карниз дәрәжәсеннән югарырак;

26) бер конструкция күләмендә түбә яссылыгын бинаның диварынан, стационар булмаган сәүдә объектлардан аеручы карниз дәрәжәсеннән югарырак.

169.4.5. Декоратив панно - гомуми майданы 1500 кв. метрдан артык булган сәүдә-офис, мәдәни-күңел ачу, житештерү, склад һәм спорт билгеләнешендәге аерым объектларның фасадларында гына урнаштырыла торган мәгълүмати корылма.

Әлеге конструкциянең мәгълүмати кыры ныклы яки тукума нигезендә башкарылырга тиеш, мәгълүмати кыр һәм каркасның тоташу урыннары яшерелергә һәм декоратив бизәлгән крайларга (шул исәптән багет, сәнгать декоры элементларына) ия булырга тиеш.

Декоратив панноларны урнаштыру рәхсәт ителми:

- 1) беренче кат дәрәжәсеннән түбәнрәк;
- 2) мәдәни мирас объектларында, 1959 елга кадәр төзелеш датасы белән тарихи биналарда;
- 3) тарихи территорияләр чикләрендә, уздырыла торган чаралар турында мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән аерым торучы мәдәни-күңел ачу, спорт билгеләнешендәге объектлар фасадларында урнаштырыла торган конструкцияләрдән тыш;
- 4) витриналардан гайре, ишек һәм тәрәзә уемнары арасында;
- 5) эчке яктылыксыз баннер тукума кулланып;
- 6) мәгълүмат тапшыруның динамик ысулыннан файдаланып;
- 7) тарихи территорияләр чикләрендәге биналар фасадында жир кишәрлеге чикләрендә аерым торучы калкан конструкцияләре яисә мондый конструкцияләр урнаштыру мөмкинлеге булганда.

169.4.6. Консоль конструкция - бинаның фасады яссылыгына туры почмак белән куелган мәгълүмати конструкция, стационар булмаган сәүдә объекты локальләштерелгән, почмак кишәрлекләрдә, кече конструкцияләр рәвешендәге диварның композицион тышкы өслеге буенча.

Конструкция конструкцияләрен урнаштыру рәхсәт ителми:

- 1) биеклегә һәм озынлыгы 1,0 м дан артыграк;
- 2) мәдәни мирас объектларында, 1959 елга кадәр төзелеш датасы булган тарихи биналарда биеклегә һәм озынлыгы 0,5 метрдан артыграк булса;
- 3) фасад өстеннән 0,2 м дан артыграк ераклыкта;
- 4) бер-берсеннән 10 м ераклыкта;
- 5) фасад читеннән 0,2 м ераклыкта һәм конструкциянең аскы кырына кадәр жир дәрәжәсеннән 2,5 м дан кимрәк булса;
- 6) турыдан-туры бинага керү урыннарында;
- 7) тарихи территорияләр чикләрендә урамга чыга торган (бу урамнарны төзүнең алгы сызыгын тәзи торган) биналарның фасадларында;
- 8) мәдәни мирас объектларында, 1959 елга кадәр төзелеш датасы булган тарихи биналарда металлодекор кулланмыйча;
- 9) мәгълүмат тапшыруның динамик ысулын кулланып, банк операцияләрен гамәлгә ашыручы оешмалар өчен консольный конструкцияләрдән тыш.

169.4.7. Канатлы конструкция - әлеге бинаның гомуми майданының 100% ын алып торган оешма тарафыннан яссы түбәнең (парапетның) югары тамгасыннан яисә бинаның скат түбәсенен, стационар булмаган сәүдә объектынның югары ноктасыннан (очы) тулысынча югарырак булган яктылык хәрәфләре һәм символлары (логотиплар, саннар, билгеләр, нәфис элементлар) рәвешендә күләмле мәгълүмати конструкция:

Түбә конструкцияләрен урнаштыру рәхсәт ителми:

- 1) текстлы мәгълүматның биеклегә:
  - бер катлы биналар, стационар булмаган сәүдә объектлары өчен 0,5 м дан артык;
  - 2,0 м артык - 2 - 5 катлы биналар өчен;
  - биеклеккә карата чикләүләрсез - төзелеш майданы 15 мең кв. метрдан артык булган эре сәүдә үзәкләре биналары өчен;
- 2) озынлыгы:
  - алар урнаштырылган фасадның туры төгәлләнү озынлыгының 1/2 өлешеннән күбрәге;
  - фасадның йомгаклау өлеше (парапет) биеклегә ишелеп төшкәндә төгәлләнү фрагменты озынлыгының 2/3 еннән артыгы;
- 3) күпфатирлы торак йортларда;
- 4) Россия Федерациясә дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләре нигезендә башкарылган мәгълүматны кабатлый торган конструкцияләрдән тыш, бинада, стационар булмаган сәүдә объектында бердән артык;
- 5) әлеге бинада гамәле тәмамланмаган рәхсәт нигезендә билгеләнгән рәхсәт булганда, реклама конструкциясә түбә жайланмасы рәвешендә;
- 6) әлеге бинада рәхсәткә (киләштерүгә) ярашлы рәвештә билгеләнгән булса, аның гамәлдә булу срогы тәмамланмаган, фронтонда, югары каттагы фризында көйләнгән конструкция, түбә конструкциясә

белән берләштерелгән бердәм мәгълүмат эчтәлегә (бер эшчәнлек турында гомуми мәгълүмат);

7) алмаштырылган мәгълүмат белән;

8) мәгълүмат тапшыруның динамик ысулыннан файдаланып;

9) текстлы мәгълүматның биеклеге 1/3 тән артык өстәмә символларның (логотипларның, саннарның, билгеләрнең, сәнгать элементларының) биеклеге.

169.4.8. Витрина конструкциясе - бинада урнашкан фонлы конструкция яки яктылык тартмасы рәвешендәгә мәгълүмат конструкциясе, витринаның эчке ягыннан стационар булмаган сәүдә объекты, тәрәзә уемы, ул каркастан, декоратив бизәлешле кранлы мәгълүмат кырыннан, тәрәзә уемы мәйданыннан 1/4 артык булмаган эленгән элементлардан тора (витринаның биеклеге буенча витринаны ябыштыру күләменәң яртысы һәм озынлыгы буенча клевитринаны ябыштыру күләменәң яртысын).

Витрина конструкцияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

1) мәйданы 2,0 кв. м булган тәрәзә уемында;

2) витринаның пыялалануынан алып витрин конструкциягә кадәр ара ераклыгында урын ягыннан 0,15 м дан кимрәк;

3) тәрәзә үрелеше әгъзаларын исәпкә алмыйча;

4) витрин пыяласы өслегенә бизәкләре һәм декоратив пленкалары рәвешендә;

5) яктылык тартмалары витринасына пыяла кую юлы белән;

6) мәгълүмат тапшыруның динамик ысулыннан файдаланып;

7) витрин конструкцияләр арасында 1,5 м дан кимрәк ераклыкта.

169.4.9. Учреждение тактасы, режимлы табличка - кулланучыларга житкерү өчен билгеләнгән мәгълүмат конструкцияләре, аны күрсәтү "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә, оештыру-хокукый рәвешенә бәйсез рәвештә оешманың фирма исеме (исеме), индивидуаль эшкуар, аларның урнашкан урыны (адресы) һәм эш режимында, бинада, стационар булмаган сәүдә объектында яки коймада, керү урыннарыннан уң һәм (яисә) сул якта йә керү урыннарыннан турыдан-туры ябыштырылган төркемнәргә керү урыны (режимлы табличка) турында мәжбүри булган мәгълүмат конструкцияләре.

Учреждение тактасында урнаштырыла торган мәгълүмат кулланучыларга Татарстан Республикасының ике дүлэт телендә дә житкерелергә тиеш.

Учреждение тактасын, режим тактасын урнаштыру рөхсәт ителми:

1) 0,6 м озынлыгында һәм 0,8 м биеклектә (гамәлгә куелган такта);

2) 0,4 м озынлыгында һәм биеклеге 0,6 м дан артык (режимлы табличка);

3) 0,3 м озынлыгында һәм 0,2 м дан артык биеклектә (трафарет матбугатын ясау ысулы белән керү төркемнәрен пыялалауга урнаштырыла торган режимлы табличка);

4) оештыру-хокукый рәвешенә бәйсез рәвештә бер оешма өчен икедән артык, бер бинада бер шәхси эшкуар, стационар булмаган сәүдә объекты, киртә;

5) конструкция эзерләнгән материал буенча тиндәшсез зурлыгы буенча аерылып торучылар;

6) трафарет мөһере ясау ысулы белән башкарылган керү төркемнәрен (ишекләрен) пыялалауда бердән артык;

7) , коймадагы вывескалардан тыш, яктырткычлар кулланып;

8) фонсыз конструкцияләр рәвешендә;

9) керү юлының бер ягыннан икедән артык;

10) чикләү секциясеннән читтә;

11) төзелеш, үтә күренмәле киртәләрдә, баскычларның, балконнарның, көймәләренәң коймаларында;

12) жәмәгать туклануы стационар предприятиеләре каршындагы сезонлы кафеларның киртәләү конструкцияләрендә;

13) мәдәни мирас объектлары, 1959 елга кадәр төзелгән даталары булган тарихи биналар, әлегә урамнарны төзүнең алгы линиясен формалаштыра торган тарихи территорияләр чикләрендә урнашкан объектлар киртәләрендә;

14) киртә тигезлегеннән югарырак;

15) мәгълүмат тапшыруның динамик ысулын кулланып.

169.4.10. Модуль конструкция - оештыру-хокукый рәвешенә бәйсез рәвештә берничә оешма, индивидуаль эшкуарлар урнашкан очракта, бинада яки ул урнашкан жир кишәрлегендә урнашкан бинага яисә шундый бина урнашкан жир кишәрлегендә урнашкан модульләр рәвешендә берничә оешма урнашкан очракта яисә аңа парковка урыннары оештыру яки оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге белән чиктәш жирдә урнашкан модульләр рәвешендә урнаштырылган элмә такталарның бер төре.

Модуль конструкция түбәндәгеләр рәвешендә урнаштырылырга мөмкин:

- декоратив панно;

консоль конструкциясе;

- вывескалар, режим табличкасы, керү төркөмнәрен пиялалауда башкарылган тактадан тыш;
- Эре форматтагы стелалар.

Модульле конструкцияләргә элеге пунктта каралган үзәнчәлекләргә үтәгәндә мәгълүмат конструкциясенә тиешле төре өчен билгеләнгән таләпләр кагыла.

Модульле конструкцияләр урнаштыру рәхсәт ителми:

- 1) биеклегә 6,0 м дан артык һәм 2,0 м дан да кимрәк (консольная конструкция);
- 2) тарихи территорияләр чикләрендә урамга чыга торган (бу урамнарны төзүнең алгы сызыгын төзи торган) биналар фасадларында (консольная конструкция);
- 3) биш каттан артыграк биеклектәге биналарда (консольная конструкция);
- 4) күпфатирлы торак йортлар фасадларында, төзелгән-яңкормалы биналардан (консольная конструкция) тыш;
- 5) мәдәни мирас объектларында, төзелеш датасы 1959 елга кадәр булган тарихи биналарда (консольная конструкция);
- 6) бер блокта һәм бер бинада модуль элементларының мәгълүмати кырын һәм яктырту ысулларын эзерләүнең төрле материалларын кулланып;
- 7) бер конструкциядә кимендә өч модульле элемент саны;
- 8) декоратив панно рәвешендәге модульле конструкция булган консольных;
- 9) кронштейн рәвешендә модульле конструкция булса, декоратив панно рәвешендә;
- 10) бер корылма рәвешендәге бер бинада икедән артык блок;
- 11) биеклегә һәм озынлыгы 1,5 метрдан артык (гамәлгә кую тактасы, режимлы табличка);
- 12) башкарыла торган простенка озынлыгының 2/3 өлешеннән артыгы (гамәлгә кую тактасы, режимлы табличка);
- 13) керү юлының бер ягынан күбрәк (гамәлгә кую тактасы, режимлы табличка).

169.4.11. Стела - аерым күләм-пространство, индивидуаль башкаруда кече (биеклегә 6,0 м дан артмаган) яисә эре (6,0 м дан артык) форматтагы мәгълүмати конструкция, ул фундаменттан, нейтраль төсләр материалы белән тышланган каркастан (соры, көрән, кара, көрән һ.б.) тора, аның оешманың фирма атамасы, товарлар һәм хезмәтләр (исеме, логотип) турында кыскача мәгълүмат тупланган.

Катламаларны урнаштыру рәхсәт ителми:

- 1) оешманың, индивидуаль эшкуарның бинасы һәм урнашкан урыны, шулай ук аны эксплуатацияләү яисә парковка урыннарын оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге булган милекчесенә, хужасына, кулланучыга караган жир кишәрлеге чикләрендә;
- 2) фундаментны декоратив бизәлешеннән башка күмеп китүнең техник мөмкинлегә булмаган очракларда;
- 3) бер жир кишәрлеге чикләрендә, гамәлдәге төзелеш, янғын һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү буенча проект карары белән нигезләмичә, бер жир кишәрлеге чикләрендә берәр аерым урнаштырылган мәгълүмат конструкциясе булганда;
- 4) мондый объект проектында каралмаган жир кишәрлеге чикләрендә бердән артыграк йә аерым торучы башка мәгълүмат конструкциясе булганда;
- 5) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт белән шөгыльләнүче жир кишәрлеге чикләрендә;
- 6) конструкция фундаментыннан бинаның нигезенә кадәр 6,0 м ераклыкта;
- 7) тротуарларда һәм жәяүлеләр өчен юллар, юл йөрү юлларында, машина кую һәм машина кую урыннары өчен билгеләнгән урыннарда;
- 8) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар) урынына;
- 9) агач кәүсәләреннән 5,0 м ераклыкта томаланган фундаментка ия;
- 10) профнастил, тукума материаллар эзерләгәндә файдаланып;
- 11) мәгълүмати өсләкләрне алмаштырылган сурәтле, шулай ук медиа-экраннар белән берләштерелгән кече форматта урнаштыру;
- 12) мәгълүмати кырда фоторәсем белән;
- 13) автомобильләргә ягулык салу станцияләреннән тыш, гомуми майданы 5000,0 кв. метрдан кимрәк булган биналар өчен эре форматта;
- 14) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып, медиа-экраннардан тыш, ягулыкка бәяләр турындагы мәгълүмат белән автозаправка станцияләренә стелы.

169.4.12. Капчыклы корылма - майданы 6,0 кв. м дан артмаган эчке яисә тышкы яктырткычлы аерым мәгълүмати конструкция, биеклегә 4,0 м дан артмаган, ул фундаменттан, каркастан, декоратив элементлардан, мәгълүмат кырыннан нык нигездә 6,0 кв. м дан артмаган.

Яклаучы конструкцияләргә урнаштыру рәхсәт ителми:

1) оешманың, индивидуаль эшкуарның бинасы һәм урнашкан урыны, шулай ук аны эксплуатацияләү яисә парковка урыннарын оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге булган милекчесенә, хужасына, кулланучыга караган жир кишәрлеге чикләрендә;

2) фундаментны декоратив бизэлешеннән башка күмеп китүнең техник мөмкинлеге булмаган очракларда;

3) бер жир кишәрлеге чикләрендә, гамәлдәге төзелеш, янғын һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү буенча проект карары белән нигезләмичә, бер жир кишәрлеге чикләрендә берәр аерым урнаштырылган мәгълүмат конструкциясе булганда;

4) «Сеже авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенәң мәдәни мирас объектларын, 1959 елга кадәр төзелгән тарихи биналарны, мәдәни объектларны, панорларын һәм перспективаларын чикләүне;

5) мондый объект проектында каралмаган жир кишәрлеге чикләрендә бердән артыграк йә аерым торучы башка мәгълүмат конструкциясе булганда;

6) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт белән шөгыльләнүче жир кишәрлеге чикләрендә;

7) конструкция фундаментыннан бинаның нигезенә кадәр 6,0 м ераклыкта;

8) тротуарларда һәм жәяүлеләр өчен юлларда, юлларда, машиналар кую һәм кую урыннары өчен билгеләнгән урыннарда;

9) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар) урынына;

10) агач кәүсәләреннән 5,0 м ераклыкта томаланган фундаментка ия булса;

11) профнастил, тукума материаллар эзерләгәндә файдаланып;

12) мәгълүмати конструкцияне декоратив-сәнгатьчә бизәмичә;

13) гомуми файдаланудагы территориянең чикләрен билгеләүче кызыл сызыклы жир кишәрлеге чигеннән 6,0 м ераклыкта;

14) мәгълүмат тапшыруның динамик ысулын кулланып.

169.4.13. Флагов композициясе - нигездән, бер яки берничә флагштоктан һәм йомшак тукумадан (мәгълүмати кырлардан) торган аерым торучы мәгълүмати конструкция.

Флаг композицияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

1) оешманың, индивидуаль эшкуарның бинасы һәм урнашкан урыны, шулай ук аны эксплуатацияләү яисә парковка урыннарын оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге булган милекчесенә, хужасына, кулланучыга караган жир кишәрлеге чикләрендә;

2) фундаментны декоратив бизэлешеннән башка күмеп китүнең техник мөмкинлеге булмаган очракларда;

3) бер жир кишәрлеге чикләрендә, гамәлдәге төзелеш, янғын һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү буенча проект карары белән нигезләмичә, бер жир кишәрлеге чикләрендә берәр аерым урнаштырылган мәгълүмат конструкциясе булганда;

4) мәдәни мирас объектларын, 1959 елга кадәр төзелгән тарихи биналарны, мәдәни объектларны, панорамаларны һәм Арча шәһәре перспективаларын чикләүне;

5) мондый объект проектында каралмаган жир кишәрлеге чикләрендә бердән артыграк йә аерым торучы башка мәгълүмат конструкциясе булганда;

6) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт белән шөгыльләнүче жир кишәрлеге чикләрендә;

7) конструкция фундаментыннан бинаның нигезенә кадәр 6,0 м ераклыкта;

8) тротуарларда һәм жәяүлеләр өчен юлларда, юлларда, машиналар кую һәм кую урыннары өчен билгеләнгән урыннарда;

9) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар) урынына;

10) агач кәүсәләреннән 5,0 м ераклыкта томаланган фундаментка ия булса;

11) киңлеге буенча флагштоклар арасыннан зуррак булган мәгълүмати кыр габаритлары белән.

169.4.14. Махсуслаштырылган конструкция - халыкны яклау һәм куркынычсызлыкны тәэмин итү өлкәсендә социаль әһәмияткә ия мәгълүмат турында халыкка хәбәр итү өчен билгеләнгән аерым мәгълүмати конструкция, шулай ук фундаменттан, каркастан, нейтраль чәчәкләр материалы белән уратып алынган спорт-массакуләм чаралар турында мәгълүмат кыры, электрон экран рәвешендәге мәгълүмат кыры, ул эре сәүдә һәм спорт-, мәдәни-күңел ачу комплексларының жир кишәрлекләре майданы 3 гектардан артык булган жир участкаларында урнашкан видеосурәтләрне күрсәтергә мөмкинлек бирә.

Махсуслаштырылган конструкцияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

1) оешманың, индивидуаль эшкуарның бинасы һәм урнашкан урыны, шулай ук аны эксплуатацияләү яисә парковка урыннарын оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге булган милекчесенә, хужасына,

кулланучыга караган жир кишәрлеге чикләрендә;

2) фундаментны декоратив бизәлешенән башка күмеп китүнең техник мөмкинлеге булмаган очрақларда;

3) бер жир кишәрлеге чикләрендә, гамәлдәге төзелеш, янгын һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү буенча проект карары белән нигезләмичә, бер жир кишәрлеге чикләрендә берәр аерым урнаштырылган мәгълүмат конструкциясе булганда;

4) мәдәни мирас объектларын, 1959 елга кадәр төзелгән тарихи биналарны, Казан шәһәренең мәдәни объектларын, панораларын һәм перспективаларын чикләүне;

5) мондый объект проектында каралмаган жир кишәрлеге чикләрендә бердән артыграк йә аерым торучы башка мәгълүмат конструкциясе булганда;

6) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт белән шөгылләнүче жир кишәрлеге чикләрендә;

7) конструкция фундаментыннан бинаның нигезенә кадәр 6,0 м ераклыкта;

8) тротуарларда һәм жәяүлеләр өчен юлларда, юлларда, машиналар кую һәм кую урыннары өчен билгеләнгән урыннарда;

9) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар) урынына;

10) агач кәүсәләреннән 5,0 м ераклыкта томаланган фундаментка ия булса;

11) профнастил, тукума материаллар эзерләгәндә файдаланып.

Гражданнарны игълан итү өчен шартлар, мәдәни һәм спорт чаралары афишалары

170. Мәдәни һәм спорт чараларының игъланнарын, афишаларын урнаштыру гражданнарның массакуләм жыелу урыннарында һәм жәяүлеләр өчен күңелле зоналарда билгеләнә торган махсус тумбаларда, калканнарда һәм стендларда гына рөхсәт ителә.

Игъланнар өчен дивар аерым торучы объектлар рәвешендә яки биналарда яки корылмаларда асылма калканнар рәвешендә урнаштырылырга мөмкин.

VI. Коммуникацияләрне төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен уздыруга төп таләпләр

171. Юл өслекләрен грунт белән каплауга яисә ачуга бәйле эшләр (жир асты коммуникацияләрен салу, реконструкцияләү яисә ремонтлау, свай һәм шпунт тутыру, электр тапшыру линияләре терәкләрен, элемент, яктырту терәкләрен урнаштыру (алмаштыру), яктырту планын төзү, грунт планировкасы һәм башка эшләр) вәкаләтле орган тарафыннан бирелгән язма рөхсәт (жир эшләрен житештерү ордеры) булганда гына башкарыла.

172. Жирлек территориясен төзекләндерүгә бәйле жир, төзелеш һәм ремонт эшләрен оештыру һәм уздыру, жир эшләрен житештерүгә ордер алу һәм алу муниципаль хокукий актларның билгеләнгән таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

173. Яшел утыртмаларны сүтү яисә күчәрәп утырту кирәк булганда, Башкарма комитетның күрсәтмәсен билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерергә һәм яшел утыртмаларны сүтәргә яисә күчәрәп утыртырга кирәк.

174. Жирлек юлларында хәрәкәтне вакытылыча чикләү яисә туктату, юлның ике ягынан да заказчылар һәм эшләр житештерүчеләр турында кирәкле барлык белешмәләрне, эшләр срокларын, әйләнешнең мөмкин булган маршрутларын мәжбүри урнаштырган вәкаләтле орган тарафыннан бирелә торган рөхсәт нигезендә гамәлгә ашырыла. Күрсәтелгән калканның рәвеше һәм эчтәлегә рөхсәт бирү буенча муниципаль хезмәт күрсәтүнең тиешле административ регламенты белән билгеләнә.

175. Вакыты узган ордерлар буенча коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләре ирекле дип таныла.

VII. Уңайлы мохиткә аерым таләпләр

176. Торак мохитне төзекләндерү объектларын, урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү объектларын проектлаганда, өлкән яштәге кешеләр һәм инвалидлар өчен торак пунктлар тирәлегеннән файдалану мөмкинлеген, әлегә объектларны өлкәннәрнең һәм инвалидларның күчәп йөрүенә ярдәм итә торган элементлар һәм техник чаралар белән жиһазландыруны күздә тоту тәкъдим ителә.

Өлкөн яшьтәге затларны һәм инвалидларны хәрәкәткә китерүче техник чаралар һәм жайланмалар проектлау, төзү, урнаштыру, расланган проект документациясе нигезендә яңа төзелештә заказчы тарафыннан гамәлгә ашырылырга тәкъдим ителә.

VIII. Биналар (алардагы биналар) милекчеләренең һәм корылмаларның һәм башка затларның якындагы территорияләргә төзекләндерүдә катнашу тәртибе

177. Хужалык итүче субъектлар һәм физик затлар территорияне, законда яисә шартнамәдә башкасы каралмаган булса, түбәндәге тәртиптә жыештырырга һәм санитар карап торырга хокуклы:

177.1. идарәче оешмалар - күпфатирлы йортларның йорт яны территориясе, шулай ук 5 м радиустагы төп фасад ягынан йә урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

177.2. социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр, шулай ук учреждение территориясе алдындагы жир кишәрлеге, 10 м радиуста төп фасад ягынан йә урамның йөрү өлешенә кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) башка яктан - 10 м радиуста;

күпфатирлы торак йортларда төзелгән торак булмаган биналарны эксплуатацияләүче затлар якындагы территорияне озынлыкка - биналарның бөтен озынлыгы буена, киңлегенә - 10 м ераклыгында яисә юл өлеше бордюрына кадәр (юл буйлап урнашкан очракта) идарәче оешма белән килешү булмаган очракта, жыештырырга хокуклы;

177.4. сәнәгать предприятиеләре һәм барлык милек рәвешләрендәге оешмалар - аларга килү юллары, тротуарлар, аларга якин коймалар, санитар-яклау зоналары. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары гамәлдәге санитария кагыйдәләре һәм нормалары таләпләре нигезендә билгеләнә;

177.5. төзүче - 50 м радиуста төзелеш мәйданчыклары янындагы территорияләр һәм гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә 50 м радиуста аларга килү юллары;

177.6. торак йортлар хужалары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр (яки, жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта) һәм территорияләр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

177.7. стационар булмаган объектлар (лоткалар, киосклар, павильоннар һәм башка стационар булмаган сәүдә объектлары) һәм сезонлы кафелар хужалары - жир участогы объекттын урнаштыру өчен бирелгән территория һәм аның янындагы территория урынның тышкы чигеннән алып урамның машина юлына кадәр 10 метр ераклыкта (юл буйлап объект урнашкан очракта);

Базарларның идарәче компанияләре, сәүдә һәм жәмәгать туклануын оештыру (рестораннар, кафелар, кибетләр) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр һәм аның янәшәсендәге территорияләр кишәрлек чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

177.9. биналарның, корылмаларның милекчеләре яисә башка хокук ияләре - бина, корылма периметры яисә бирелгән жир участогы чикләреннән алып 10 м радиуста һәм урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

177.10. автомобиль юлының һәм башка жир кишәрлекләренең бүленгән полосасы чикләрендә урнашкан ягулык салу станцияләре - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә һәм аның янәшәсендәге территория кишәрлек чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның машина юлларына кадәр;

177.11. гараж кооперативлары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр, янәшәдәге территорияләр һәм участок чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның машина юлына кадәр һәм аларга килү юллары;

177.12. “Сеже авыл жирлегә” муниципаль берәмлеге башкарма комитеты - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә жирләү урыны һәм гомуми файдаланудагы участок һәм территория чикләреннән 10 м радиуста якин территория;

177.13. жир кишәрлекләренең хокук ияләре - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә (яки, жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, жир кишәрлегенә фактта барлыкка килгән чиге буенча) һәм жир кишәрлегенә тышкы чигеннән алып йә урамның машина юлына кадәр 5 м ераклыктагы территорияләр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

177.14. автотранспорт чараларын озак һәм кыска сроклы саклау тукталышлары хужалары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территория һәм жир кишәрлегенә тышкы чигеннән 10 м ераклыкта һәм урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) янәшәдәге территория.

IX. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту

178. Йорт хайваннарын тотуның төп принциплары, шартлары, этләрне йөртү кагыйдәләре, «Татарстан Республикасында йорт хайваннарын тотуның аерым мәсьәләләре турында» 2014 елның 7 мартындагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнә.

179. «Сеже авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге гомуми файдаланудагы урамнарда, скверларда, паркларда, мәйданнарда һәм башка урыннарда авыл хужалыгы терлекләрен (сыерларын, сарыкларын, кәжәләрен, дунгызларын һәм башкаларын) һәм кошларны көтү тыела.

180. Авыл хужалыгы хайваннарын коткару жирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торган көтүлекләр урыннарында, хужасын күзәтүдә яисә аның кушуы буенча башка затны күзәтүдә рөхсәт ителә.

181. Йорт хайваннарын урамда калдырганда, терлек хужалары яшел үсентеләр бозылудан һәм терлекләр тотуга тотылган чыгымнарны каплай.

Х. Кагыйдәләр таләпләренең үтәлешен тикшереп тору

182. Физик һәм юридик затлар, вазыйфаи затлар әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән жирлек территориясен төзекләндерү таләпләрен үтәүне тәмин итәргә тиеш.

183. Әлеге кагыйдәләрне бозу административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы (федераль законнарда һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында каралган нормаларны һәм кагыйдәләрне үз эченә алган әлеге Кагыйдәләрнең нигезләмәләреннән тыш) нигезендә җаваплылыкка китерә.

184. Төзекләндерү өлкәсендә законнар һәм муниципаль хокукый актлар таләпләрен үтәмәгән яисә тиешенчә үтәмәгән өчен җаваплылыкка жәлеп итү күрсәтелгән таләпләрне үтәүдән һәм кертелгән хокук бозуларны бетерүдән затны азат итми.